

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามผ่านการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา รอบที่ 3 ประจำปี พ.ศ.2554-2558 ซึ่งตามแนวคิดของนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 5 ด้าน คือ

- 1.ด้านหลักสูตรและการบริหารงานหลักสูตร
- 2.ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 3.ด้านสื่อการสอน และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 4.ด้านการนิเทศการศึกษา
- 5.ด้านการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา

การศึกษการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ผ่านการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา รอบที่ 3 ประจำปี พ.ศ.2554-2558 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา วารสาร ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 1.2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
 - 1.2.1.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
 - 1.2.1.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการวิชาการ
 - 1.2.1.3 หลักการ และกระบวนการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
- 1.2.2 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ
 - 1.2.2.1. ด้านหลักสูตรและบริหารงานหลักสูตร
 - 1.2.2.2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้
 - 1.2.2.3. ด้านสื่อการสอน และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 - 1.2.2.4. ด้านการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา
 - 1.2.2.5. ด้านการนิเทศการศึกษา

1.2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

1.2.1.1 ความหมายและแนวคิดการบริหารงานวิชาการ

ความหมายการบริหารงานวิชาการวิชาการ

ศิริพร ทาทRAY (2552 : 13) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญและมีภาระหน้าที่และภารกิจ ในหลักสูตรและงานกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรงานวิชาการจึงเป็นงานหลักและหัวใจสำคัญสำหรับผู้บริหารจะต้องปฏิบัติและดำเนินการจัดการเรียนการสอนและงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับการพัฒนาแก้ไขและปรับปรุงงานด้านการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน เพื่อให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่ดี

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 21) ให้ความหมายสำหรับการบริหารงานวิชาการ หมายถึง “การบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ จัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์ของสถานศึกษาได้วางไว้ การบริหารจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการที่ สามารถทำให้งานวิชาการเกิดขับเคลื่อนและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ทำให้การดำเนินงานที่มี ประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2553:30) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง “การบริหารงานวิชาการเป็นหลักการปฏิบัติกระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่ เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

จันทรานี สงวนนาม (2553 : 148) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ ไว้ว่า “การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจหลักสำหรับการบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาและเป็นส่วน หนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้าน อื่นๆ แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่เป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร

จรุณี เก้าเอี้ยน (2556 : 4) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่าการ บริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการจัดการศึกษาอยู่ในส่วนที่เกี่ยวของกับการบริหาร สถานศึกษา ซึ่งงานวิชาการเป็นภารกิจที่ต้องทำ ส่วนการบริหารงานวิชาการเป็นกิจกรรม การดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความหมายการบริหารงานวิชาการวิชาการสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นกระบวนการดำเนินงานทุกอย่างสำหรับการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน

แนวคิดการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของสถาบันการศึกษา ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความ เข้าใจในภารกิจภายใต้ขอบข่ายงานวิชาการ เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ มีความครอบคลุมในทุกสาระการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายในการ การศึกษาดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 3 - 4) ได้วางขอบข่ายสำหรับการบริหารงาน วิชาการ ดังนี้

- 1.การวางแผนเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการ บริหารงานหลักสูตร พัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปปฏิบัติใช้ การจัดวางแผนเกี่ยวกับงาน การเรียนการสอนของสถานศึกษา รายละเอียดดังนี้

1.1 โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

1.2 แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การวางแผนและประชุมหารือเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดปฏิทินการศึกษา การรับผิดชอบงานตามหน้าที่ การจัดชั้นตอนและเวลาในการทำงาน

1.3 มีการบันทึกการสอน เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเนื้อหาที่จะสอน ในแต่ละคาบสอนแต่ละวันหรือตลอดทั้งสัปดาห์ โดยการวางแผน และยึดโครงการสอนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน

2.การดำเนินงานอันเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานการเรียนการสอน เพื่อให้การดำเนินของสถานศึกษาเป็นความราบรื่น และสามารถปฏิบัติงานการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนดังนี้

2.1 การจัดตารางปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นการกำหนดวิชา เวลา และผู้สอน ในแต่ละสาระวิชา

2.2 การจัดชั้นเรียน หรือบรรยากาศการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของฝ่ายวิชาการที่ต้องร่วมมือกับอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษา ตลอดจนการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกภายในห้องเรียน

2.3 การจัดครูผู้สอน ต้องตระหนักถึงความพร้อมของโรงเรียนและบุคลากร รวมถึงการแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาช่วยในงานการเรียนการสอน

2.4 การพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน

2.5 การจัดแบบเรียน

2.6 การบริหารจัดการการเรียนสำหรับผู้เรียน ได้แก่ การจัดการสื่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศ การจัดให้มีสถานที่ค้นคว้าสืบค้นหาข้อมูล การนิเทศการเรียนการสอน

3.การปฏิบัติงานด้านวิชาการตามขอข่ายและภารกิจในงานวิชาการ

4.การวัดและประเมินผลทางการศึกษา เป็นกระบวนการในการการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน โดยผ่านเครื่องมือที่ความเที่ยงตรง และสอดคล้อง

จากแนวคิดการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลทางการศึกษา ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา การพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การสนับสนุนส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ท้องถิ่น การเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น โดยมีการพัฒนาการเรียนการสอนในด้านต่างๆ ให้ได้ผลดี บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษาได้วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมความประพฤติดี มีลักษณะนิสัยที่ดี สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

1.2.1.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการวิชาการ

การบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสถานศึกษา หลักการอิสลามได้เรื่องของวิชาการ และการศึกษาหาแสวงหาซึ่งความรู้ ส่งเสริมให้มุสลิมเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมดังที่อัลลอฮ์ทรงตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾

ความว่า : “อัลลอฮ์จะทรงยกย่องเกียรติแก่บรรดาผู้ศรัทธาในหมู่พวกเจ้า และบรรดาผู้ได้รับความรู้หลายชั้น และอัลลอฮ์ทรงรอบรู้อย่างในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ”

(มูญาตาะห์ 58:11)

จากอายะฮ์ข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่าผู้ที่มีความรู้ชั้น นั้น ถือเป็นผู้ที่พระผู้เป็นเจ้าทรงยกย่องและยกระดับด้วยวิชาความรู้ ดังนั้นวิชาความรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อมุสลิมต้องแสวงหาเพื่อยกระดับของตน ดังที่ได้ปรากฏในอัลหะดีษบทซึ่งท่านเราะฮะซูล (ช.ล.) ได้กล่าวไว้ว่า

((طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ))⁴

ความว่า : “การศึกษาเป็นสิ่งบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน”

จากอัลหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการแสวงหาความรู้หรือการศึกษาหาความรู้มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีศรัทธาอิสลามทุกคน เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองตามแนวทางของอิสลาม เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง สติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

งานวิชาการเป็นหัวใจหลักของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา ซึ่งงานด้านบริหารบุคคล บริหารงบประมาณ หรือบริหารทั่วไปอื่นๆ ถือเป็นงานรองเพื่อให้สถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่น อันเนื่องตัวชีวิตสำคัญ of สถานศึกษา วิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียนทุกโรง คือ ด้านวิชาการมีหน้าหลักในการให้ความรู้แก่ผู้เรียน โดยการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายระหว่างครูกับผู้บริหารที่จะต้องทำงานร่วมกัน โดยการสร้างความเข้าใจ และตระหนักในเป้าหมายเพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในการสอน งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะโรงเรียนหรือสถานศึกษาใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ฉะนั้นจึงมีนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการไว้ดังนี้

⁴ หะดีษบันทึกโดย อิบน์ มาญะฮ์.1984 : 48 หะดีษหมายเลข 86

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 1) กล่าวว่า เป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ในทุกสถานศึกษาและทุกประเภท เป็นตัวชี้วัดมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษา โดยสามารถจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา

Miller (อ้างถึงใน วรณรัตน์ ทายิดา, 2551) กล่าวว่า งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของโรงเรียน โรงเรียนจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับการบริหารวิชาการ ถ้าฝ่ายวิชาการอ่อนฝายอื่นก็อ่อนตามหน้าที่ของฝ่ายวิชาการ ได้แก่ การจัดโปรแกรมการสอน และการปฏิบัติตามโปรแกรมรวมทั้งการวัดผล การติดตามการสอนของครู อาจารย์และการเรียนการสอนของนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 33) ได้สรุปไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียทุกฝ่ายซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกี่ยวพันการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นสรุปได้ว่า งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการเป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ แบบเรียน งานการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผลงานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานวางแผนการศึกษา และงานประชุมอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.1.3 หลักการ และกระบวนการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจหลักและสำคัญที่สุดในโรงเรียน มีกรอบภาระงานที่กว้าง เพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับการบริหารงานวิชาการสรุปได้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้สรุปกระบวนการบริหารงานวิชาการ การดำเนินงานของโรงเรียนหรือสถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้หลักการการบริหารที่มีคุณภาพ PDCA ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ หลักการวางแผน (Plan) หลักการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ (Do) หลักการตรวจสอบประเมินผลที่เกิดจากหลังการปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ (Check) หลักการปรับปรุงเพื่อการนำไปใช้ (Action) ขั้นตอน PDCA มี ดังนี้

ขั้นการวางแผน (Plan) ผู้บริหารเป็นตัวกลางในการประสานงานกับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนหรือสถานศึกษา เพื่อให้ทราบถึงเจตนารมณ์ปรัชญาการศึกษา เป้าหมายของหลักสูตร ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อหลักสูตรสถานศึกษา ตลอดจนการกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา การกำหนดนโยบายของสถานศึกษา

หรือหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายของสถานศึกษา จากนั้นร่วมกัน จัดลำดับและวางกรอบเป้าหมาย และกำหนดเป็นภารกิจของสถานศึกษา โดยมีการจัดทำแผนพัฒนา คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในระยะสั้น หรือระยะยาว ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้กำกับดูแล และรับรองแผนการดำเนินการดังกล่าว

ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นการปฏิบัติงานของผู้บริหารใน ส่งเสริมสนับสนุน กำกับการปฏิบัติงาน ดูแลควบคุมระบบการทำงาน รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำ และคอยเป็นผู้อำนวยการควบคุมการปฏิบัติงานให้แก่ครูผู้สอนหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในงาน วิชาการภายในโรงเรียนที่มีส่วนในการรับผิดชอบต่อการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และรับผิดชอบแผนงานและโครงการให้ดำเนินการอย่างมีระบบและเกิดประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการตรวจสอบและประเมินผล (Check) บุคลากรใน โรงเรียนที่รับผิดชอบได้การปฏิบัติงานในกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแผนงาน และโครงการที่ได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้แล้ว เป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการเป็นผู้คอยตรวจสอบ ติดตามการปฏิบัติงานดังกล่าว ตั้งแต่ต้นกิจกรรม ระหว่างการจัดทำกิจกรรม และสิ้นสุดการจัดทำ กิจกรรม หรืออาจแต่งตั้งผู้แทนในการทำการตรวจสอบการประเมินตนเองของบุคลากรที่ได้รับมอบ ในแต่ละกิจกรรมหรือโครงการ โดยผู้บริหารมีบทบาทเป็นแกนนำและมีบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบ หรืออาจจะแต่งตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบกิจกรรมดังกล่าว

ขั้นการปรับปรุง/นำไปใช้ (Action) หลังจากสถานศึกษาได้มีการ ประเมินตนเองแล้ว หน้าที่ของผู้บริหารคือ จะต้องนำผลที่ได้รับการประเมินมากำหนดเป้าหมายการ จัดทำแผนปฏิบัติงานสำหรับการพัฒนาคุณภาพในรอบหรือปีการศึกษาต่อไป ซึ่งผลที่ได้นำไปเพื่อการ ปรับปรุงแผนกิจกรรม โครงการในปีการศึกษานั้นๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมาย ต่อไป

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 9) ได้กล่าวถึง หลักการบริหาร สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษาคควรตระหนักถึงหลักการบริหาร ดังนี้

1. ต้องใช้วิธีการหรือเทคนิคในการบริหารงาน การบริหารงานวิชาการต้อง อาศัยเทคนิคหรือวิธีการ กระบวนการ ซึ่งการปฏิบัติงานต้องมีระบบ และความรอบคอบ การทำงาน จึงดำเนินไปด้วยดี

2. มีเป้าหมายที่ชัดเจนและวางกรอบวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาอย่าง ชัดเจน ผู้บริหารต้องตระหนักถึงปรัชญา และเป้าหมายของสถานศึกษา หรือกำทิศทางในการพัฒนา งานวิชาการ จึงสามารถจัดงาน จัดบุคลากร จัดสรรงบประมาณหรือเงินสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

3. มีการจัดการประเมินผลหรือตรวจสอบ เมื่อได้ปฏิบัติหรือดำเนินกิจกรรม ใดๆ ย่อมมีการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งการการปฏิบัติงานที่ขาดการประเมินผลไม่สามารถพัฒนาสถานศึกษาได้

ทสني วงศ์ยืน (2553 : 11-12) ได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการเป็นหลักการสำคัญสำหรับการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจะต้องมีหลัก ดังนี้

1.สถานศึกษาจะต้องมีระบบการพัฒนาครูผู้สอนบุคลากรทางการศึกษาให้บุคคลดังกล่าวเข้าใจถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรหรือกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาการวัดและประเมินผลโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานศึกษาและคุณภาพของบุคลากร

2.สถานศึกษาจะต้องมีระบบการประเมินผลและควบคุมกำกับติดตามการปฏิบัติงานอันเกี่ยวกับงานวิชาการเพื่อการพัฒนางานวิชาการให้มีมาตรฐานและ ประสิทธิภาพของนักวิชาการเพื่อให้ศึกษาเป็นที่ยอมรับทั้งเรื่องวิชาการและงานบริหารทั่วไปทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้รับจากการประเมินผลขอขอบคุณติดตามกำกับดูแลนำมาเพื่อการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.สถานศึกษาต้องจัดให้มีแผนการดำเนินงานและแผนการสร้างโครงสร้างการบริหารงานวิชาการที่ชัดเจนและเป็นระบบจัดให้มีการกระจายอำนาจการปฏิบัติงานเพื่อลดภาระของผู้บริหารและบุคลากรผู้ปฏิบัติงานทำหน้าที่ที่รับชอบและมีอำนาจตัดสินใจในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาโดยคำนึงถึงความเหมาะสมความรู้และความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษาของตน

4.สถานศึกษาจะต้องตระหนักและคำนึงถึงลำดับความสำคัญอย่างเป็นระบบโดยคำนึงถึงประกอบหลักที่มีความสำคัญสำหรับงานวิชาการได้แก่การบริหาร และการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีสำหรับการเรียนการสอน และการจัดการวัดและประเมินผลทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ

5.สถานศึกษาต้องวาง กลไกการควบคุมกลับและประกันคุณภาพของงานวิชาการในสถานศึกษาเพื่อให้ศึกษาดำรงไว้ซึ่งคุณภาพงานวิชาการอย่างเข้มข้นและเพื่อเป็นการพัฒนางานวิชาการอย่างเป็นระบบและมีการกำหนดทิศทางอย่างชัดเจนและเพื่อการทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุผลตามที่ตั้งไว้

6.สถานศึกษาต้องมีเครือข่ายการประสานงานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน

จรุณี เก้าเอี้ยน (2555 : 6) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการ ดังต่อไปนี้

1.สถานศึกษาจะต้องยึดหลักการจัดทำหลักสูตรให้เป็นไปตามปรัชญาการศึกษา หรือสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน โดยวางกรอบบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ซึ่งสามารถพัฒนาอย่างแท้จริงโดยให้ผู้ปกครองท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมด้านหลักสูตร

2.สถานศึกษาต้องมุ่งเพื่อการส่งเสริมให้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้หลักยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้หรือยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.สถานศึกษาจะต้องมุ่งให้ชุมชนท้องถิ่นที่จัดตั้งโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดทำหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และถือเป็นเครือข่ายชุมชนในการจัดแหล่งเรียนรู้ต่างๆเพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้หลักสำหรับบทเรียน

4.สถานศึกษาจะต้องมุ่งจัดการศึกษา ที่ได้รับมาตรฐานและมีคุณภาพโดยจัดให้มีการวัดดัชนีคุณภาพและบริหารจัดการหลักสูตรเลเยอร์ระบบที่สามารถตรวจสอบคุณภาพการศึกษาได้ในทุกช่วงระดับทั้งเขตพื้นที่

5.มุ่งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือสำหรับการบริหารงานวิชาการในเขตพื้นที่หรือสำนักงานการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและส่งผลให้การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

อาจกล่าวโดยสรุปว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักที่มีความสำคัญในการบริหารนั้นผู้บริหารจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน มีการกระจายอำนาจให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน มีการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารต้องเป็นตัวอย่างในการทำงานต่อครู อาจารย์และผู้นำทางวิชาการ ปฏิบัติงานร่วมกันในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กระบวนการบริหารงานวิชาการถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องนำมาใช้ ซึ่งมีความหลากหลายและแตกต่างกัน โดยวางบนพื้นฐานของความจำเป็นและความเหมาะสมของสถานการณ์ เพื่อนำองค์กรสู่ความสำเร็จ กระบวนการถือเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เป็นวัฏจักรที่หมุนเวียนเพื่อการก่อเกิดผลอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและมีปฏิสัมพันธ์กันในทุกทิศทาง แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1.การวางแผน
- 2.การจัดองค์กร
- 3.การจัดการบุคลากร
- 4.การอำนวยการ
- 5.การควบคุม

เสนาะ ดิยาวัว (2560 : 40) กล่าวว่ากระบวนการเป็นสิ่งที่ระบุถึงกรอบการบริหารงาน ให้รู้ถึงหน้าที่อะไรบ้างในการบริหารงาน ขั้นพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย อันเนื่องมาจากเป็นแนวทางที่เป็นเหตุเป็นผลและเป็นขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังการบริหารงานวิชาการ ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 4 หน้าที่ดังนี้

1.การวางแผน (Planning) คือการกำหนดล่วงหน้าถึงเป้าหมาย และมีวิธีการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้น หน้าที่ในการวางแผนจะต้องระบุผลของงานที่ต้องการและแนวทางที่ที่จะทำได้ผลงานนั้น การวางแผนเป็นการตัดสินใจในปัจจุบันเพื่อที่จะเลือกวิธีการกระทำเพื่อให้ได้ผลในอนาคต ส่วนปัจจัยที่จะทำให้ได้ไปตามเป้าหมายน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2.การจัดองค์กร (Organizing) คือการบริหารจัดการทรัพยากรและการเตรียมกิจกรรมที่จะมามอบหมายให้คนหรือกลุ่มคนดำเนินการให้เป็นไปตามแผนให้เกิดขึ้นจริงโดยกำหนดงานการมอบหน้าที่ให้คน และการสนับสนุนบุคคลเหล่านั้นทางด้านทรัพยากรและเทคโนโลยี

3.การนำ (Leading) คือกระบวนการในการกระตุ้นส่งเสริมคนให้ทำงานเพื่อบรรลุผลตามแผนงานที่กำหนดไว้ การนำเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่นำให้คนทำงานร่วมกันจนสำเร็จผลตามเป้าหมายขององค์กร กระบวนการนำนี้จะสร้างคนให้เกิดความผูกพันในงานส่งเสริมให้คนเต็มใจที่จะทำงาน และกระตุ้นให้คนทุ่มเท

4.การควบคุม (Controlling) คือ กระบวนการในการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับผลของงานกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และแก้ไขไปตามเป้าที่วางไว้ การควบคุมนี้จะทำให้ผู้บริหาร รับผิดชอบในการติดตามความก้าวหน้าในงาน กำกับดูแลการทำงานของผูปฏิบัติงาน ตลอดจนติดต่อสื่อสารกับผู้ปฏิบัติถึงผลการทำงาน

กระบวนการบริหารที่ได้กล่าวข้างต้นเป็นลำดับขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกัน เป็นวัฏจักรที่เกิดขึ้นตลอดเวลา มีความสัมพันธ์กันในทุกด้าน

1.การวางแผน(Plan) หมายถึงกระบวนการในการเตรียมการเพื่อกำหนดสิ่งที่จะต้องกระทำไว้ล่วงหน้าอย่างรอบคอบ เพื่อปฏิบัติงานในอนาคตให้วัตถุประสงค์ขององค์กรบรรลุความสำเร็จตามอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเสนาะ ตีเยาว์ (2551:83) ที่ได้ให้ความหมายของการวางแผนว่า การ วางแผน หมายถึงกระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการจะอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์ หากจะกล่าวในแง่ของสถานการณ์ การวางแผนเป็นกระบวนการในเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอน โดยกำหนดการเป็นการป้องกันล่วงหน้าเพื่อให้ได้มาซึ่ง การวางแผนจะเกี่ยวข้องกับ 2 อย่างคือ จุดหมายปลายทางและวิธีการ จุดหมายปลายทางคือจะทำอะไร วิธีการจะทำอย่างไร

2.การจัดองค์กร (Organizing) หมายถึง การจัดรูปแบบโครงสร้างองค์กร การจัดระเบียบ แผน และสายงานบังคับบัญชาในหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการสานสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน ให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่กำหนดไว้ การจัดองค์กรจึงเป็นระบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และโครงสร้างองค์หน้าที่ของงานที่แบ่งออกเป็นส่วนๆ โดยการประสานงานให้แต่ละส่วนมุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่สำคัญทางการบริหาร (43-44)

3.การจัดบุคลากร (Staffing) หมายถึงการจัดดำเนินการเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างเต็มศักยภาพให้ได้ผลดีที่สุดโดยใช้เวลาน้อยที่สุด สิ้นเปลืองทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการทำงานนั้นๆ น้อยที่สุด บุคลากรมีความสุข ความพอใจในการทำงานให้เหมาะสม โดยการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม มีความรู้ความสามารถที่จะทำงานให้เกิดประโยชน์ และส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้า

2.1.4 หลักและกระบวนการบริหารงานวิชาการอิสลาม

นิเลาะ แวอุเซ็ง (2559:61) หลักการบริหารจัดการการศึกษาอิสลามตามแนวคิดของ Ali Mohammad JubranSaleh (2002) ได้นำหลักการสำคัญของการบริหารการศึกษาที่มีฐานมาจาก อัลกรุอาน และอัซสุนนะฮ์ โดยใช้กรอบหลักการบริหารของโคเวย์ (Covey ,1999) ซึ่งได้แบ่งหลักการเป็น 3 ระดับ กล่าวคือ ระดับบุคคล กลุ่มการบริหาร และการจัดการองค์กรหลักการสำหรับบุคคล เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษาที่จะประสบความสำเร็จในการบริหารควรรยึดหลักดังต่อไปนี้

1.การเชื่อฟังต่ออัลลอฮ์ (Thoat) เป็นความรู้สึกในหวังลึกของบุคคลต่อความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ น้อมรับคำสั่งใช้ให้ปฏิบัติ และงดเว้นคำสั่งห้าม รวมถึงการอุทิศตนเพื่อผู้ทรงสร้าง ตระหนักและระลึกถึงความเป็นป่าวของผู้ทรงสร้าง เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า

2.การนิเทศตรวจตรา (Muraqabah) หลักการที่เกี่ยวกับการความรู้สึกที่เกิดภายใต้จิตสำนึกของบุคคล โดยฐานของความเชื่อในอัลลอฮ์ ว่าพระองค์ทรงเฝ้ามองและเห็นอยู่ตลอดเวลา

3.ความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (Muhasabah) เป็นหลักในการควบคุมความประพฤติของตนเอง พิจารณาใคร่ครวญการปฏิบัติงานของตน อันเนื่องจากหน้าที่ความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ของบุคคลจะได้รับการสอบสวนในโลกหน้า หลักการตรวจสอบและใคร่ครวญเป็นหลักที่สร้างความตระหนักให้บุคคลเกิดการตรวจสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

จากหลักการดังกล่าวสามารถแบ่งองค์ประกอบของกระบวนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1.ซุรอ (سُورَى) หลักการปรึกษาหารือ การบริหารงานหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล จำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกในองค์กรจะต้องปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกในองค์กรมีการตัดสินใจในกิจการร่วมกัน ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้

﴿ وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ ﴾

ความว่า “และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขา”

(อัลซุรออ 42:38)

2.อะมัล คอลิหฺ (عَمَلٌ صَالِحٌ) หลักการปฏิบัติงานที่วางบนพื้นฐานของการทำงานที่ดี การปฏิบัติงานหรือการดำเนินการกิจกรรมต่างๆจะต้องวางบนพื้นฐานของการก่อให้เกิดประโยชน์ แก่บุคคล และองค์กร เพื่อให้สมาชิกในองค์กรเกิดความตระหนักในการปฏิบัติงาน ตั้งมั่นในเจตนารมณ์และเป้าหมายขององค์กร การปฏิบัติงานจะต้องดำเนินไปตามเป้าหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้วางไว้

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾

ความว่า “นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย”
(อัล-อัคร : 3)

3.อิสติกอมะฮฺ (اِسْتِقَامَةٌ) หลักการยืนหยัด การดำเนินงานบริหารกิจกรรมจะดำเนินการด้วยความต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิบัติและพัฒนางานวิชาการอย่างไม่ขาดตอน มีความสม่ำเสมอ ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้กล่าวว่าอัลลอฮ์คือ พระเจ้าของพวกเราแล้วพวกเขาก็ยืนหยัดตามคำกล่าวนั้น”

(ฟุตซึลัต 30 : 32)

4.มุฮาซาบะฮฺ (مُحَاسَبَةٌ) หลักการที่เกี่ยวกับการตรวจสอบตนเองในการปฏิบัติงาน เป็นระบบควบคุมพฤติกรรมที่ฝังอยู่ในตัวของบุคคล เพื่อให้บุคคลตระหนักและตรวจสอบการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา และนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้

﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ﴾

ความว่า “วันนั้นพวกเจ้าจะถูกนำมาอยู่ต่อหน้าพระองค์
ไม่มีความลับอันใดจะถูกปิดบังแก่พวกเจ้า”

(อัล-ฮักเกาะห์ 69:18)

จากอายะฮ์กรอานข้างต้นท่านอุมัร อิบนิ คือฎฎ็อบได้กล่าวอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า

(حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا)

ความว่า “พวกเจ้าจงทบทวนตัวเอง ก่อนที่จะถูกคิดบัญชีหรือ ก่อนที่ถูกทบทวน ให้เราทบทวนตัวเองก่อน”

5.อัล-มรอกอบะฮฺ (المراقبة) หลักการตรวจสอบ เป็นการเครื่องมือในการตรวจสอบการปฏิบัติงานในทุกกระบวนการบริหารงานวิชาการ นำไปสู่การประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข เพื่อการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

﴿ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾

ความว่า “แท้จริง อัลลอฮ์นั้น ทรงเป็นผู้สอดส่องเฝ้ามอง การกระทำ ของพวกเจ้าอยู่”

(อันนิซาอ 4:1)

6.ตะวัคคัล (تَوَكَّل) หลักการมอบหมาย กระบวนการดำเนินงานที่ผ่านการวางแผน ไม่ได้หมายถึงว่าการดำเนินงานจะประสบความสำเร็จ เว้นเสียแต่ว่าความสำเร็จนั้นเกิดจากความประสงค์ของอัลลอฮ์ นอกเหนือจากการวางแผน การมอบหมายถือเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับมุสลิมในการปฏิบัติงาน

﴿ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ﴾

ความว่า “เมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายความสำเร็จแก่อัลลอฮ์”

(อาลาอิมรอน :159)

การประยุกต์ใช้หลักการบริหารในอิสลาม

การนำหลักการบริหารในอิสลามถือว่ามีความจำเป็นอย่างในการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องตระหนักถึงความสำคัญในหลักการอิสลาม เพื่อให้การบริหารงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ โดยนำหลักการอิสลามมาประยุกต์ใช้ดังนี้

1. หลักการชुरอ (Chura) หลักการปรึกษาหารือการบริหารงานหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการปรึกษาหารือหรือวางแผนการปฏิบัติงาน ในทุกๆกิจกรรมของสถานศึกษา ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจร่วมกัน ดังที่ปรากฏใน รายงานโดยท่านอับดุลรอยเราะฮ์ (ร.ฮ.) กล่าวว่า “ฉันไม่เคยเห็นผู้ใดที่ปรึกษาหารือในกิจการต่างๆกับสหายของเขา มากกว่าท่านรอซูลอีกแล้ว” บันทึกโดยอัคริมชี้ (4:213)

การประชุมปรึกษาหารือถือเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมโดยทุกคนในหน่วยงานมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา ซึ่งลักษณะของงานวิชาการต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย อาจดำเนินงานในรูปแบบของรูปแบบที่ต่างกัน แต่มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพได้มากขึ้น

2. อะมัล คอลิหฺ (Amal Soleh) หลักการปฏิบัติงานที่วางบนพื้นฐานของการทำงานที่ดี การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร และการปฏิบัติงานของบุคลากรจะต้องวางบนพื้นฐานของการทำงานที่จะนำไปสู่การพัฒนา และก่อประโยชน์แก่สถานศึกษา ผู้เรียน ชุมชน และอื่นๆ อันเนื่องมาจากอะมัล คอลิหฺ เป็นการกระทำหรือพฤติกรรมอันดีงาม ซึ่งมีเจตนาเป็นเหตุปัจจัยแห่งการกระทำนั้น การปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากรจะต้องวางบนพื้นฐานและการตั้งมั่นในเจตนาเพื่อความโปร่งปรานจากอัลลอฮฺ ให้การปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ และหวังที่จะได้รับผลตอบแทนจากอัลลอฮฺ

3. หลักการอิสติกอมะฮฺ (Istiqamah) หลักการยืนหยัด การพัฒนางานวิชาการนั้น ผู้บริหารจะต้องจะดำเนินการพัฒนาด้วยความต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิบัติและพัฒนางานวิชาการอย่างไม่ขาดตอน มีความสม่ำเสมอ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีแผนการพัฒนางานวิชาการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อให้การพัฒนางานวิชาการมีความต่อเนื่อง ดังที่ปรากฏในหะดิษ

(قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ، ثُمَّ اسْتَقَمْتُ)⁵

ความว่า “จงกล่าวว่า ฉันศรัทธาในอัลลอฮ์ แล้วจงยืนหยัด”

4.หลักมุฮาซาบาฮ์ (Muhasabah) หลักการตรวจสอบภายใน หรือหลักการตรวจสอบ การบริหารงานวิชาการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีระบบการตรวจสอบ นิเทศ เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดการพัฒนา ทั้งผู้บริหารและบุคลากร จะต้องตระหนักในการตรวจสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา ประเมินการทำงานของตนเอง เพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไข และนำไปสู่การพัฒนาตนเองต่อไป คือพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ สำหรับหลักมุฮาซาบาฮ์ เป็นหลักที่มีความแตกต่างจากหลักการทั่วไป กล่าวคือ เป็นระบบควบคุมและตรวจสอบการประพฤติปฏิบัติของบุคคล เพื่อให้บุคคลได้ตรวจสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากภาระหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ถือเป็นอمانةฮ์สำหรับบุคคลนั้นๆ ที่จะต้องพึงปฏิบัติ เพราะหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวนี้ จะต้องถูกสอบสวนในโลกหน้า การตรวจสอบภายในหรือการนิเทศภายในเป็นแนวทางในการปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพในด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้นทำให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของบุคลากร

5.หลักมูรอกอบะฮ์ (Muraqabah) หลักการตรวจสอบภายนอก การบริหารงานวิชาการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการประเมิน ตรวจสอบ จากบุคคลภายนอกเพื่อการแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งหลักการมูรอกอบะฮ์ เป็นหลักการตรวจสอบจากภายนอกหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือสรรพสิ่ง ที่คอยสอดส่องตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา การปฏิบัติกิจกรรมทุกประการผู้บริหาร และบุคลากรจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการประพฤติปฏิบัติงานของตนนั้น อัลลอฮ์ทรงตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา

6.ตะวักกัลป์ (Tawaqkal) หลักการมอบหมาย การปฏิบัติงานในทุกกระบวนการจะต้องวางบนพื้นฐานของการวางแผน แต่การมอบหมายถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารที่เป็นมุสลิม เพราะความสำเร็จนั้นเกิดจากการอนุมัติของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ดังนั้นการมอบหมายเป็นหลักการที่มีความสำคัญในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนตั้งแต่แรกเริ่มกระบวนการจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ครอบคลุมในทุกระดับ ผู้บริหารจะต้องตระหนักในการมอบหมายอย่างหนักแน่น เมื่อการปฏิบัติงานไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมาย

⁵ บันทึกโดยมุสลิม หะดีษหมายเลขที่ 21

กระบวนการตามหลักการอิสลามที่กล่าวมาข้างต้นประกอบไปด้วย หลักการชуро (Chura) หลักการปรึกษาหารือ หรือการวางแผน หลักอามาลซอเลียฮฺ (Amal Soliah) หลักการการปฏิบัติงานที่ดี หรือปฏิบัติงานตามแผน หลักมุฮาซาบะฮ์ (Muhasabah) หลักการตรวจสอบภายใน หรือหลักการตรวจสอบ มุรอกอบะฮฺ อิสติกอมะฮฺ เป็นที่มีความสอดคล้องกับกระบวนการบริหารงานตาม หลักการวางแผน (Plan) หลักการปฏิบัติตามแผน (Do) หลักการตรวจสอบหรือประเมินผล (Check) และหลักการปรับปรุง/นำไปใช้ (Action) แต่กระบวนการตามหลักการอิสลามมีความแตกต่างกับกระบวนการตามหลักการ PDCA กล่าวคือ หลักการตรวจสอบ มุฮาซาบะฮ์ เป็นหลักการประเมินตนเอง หรือการประเมินภายใน ส่วนมุรอกอบะฮฺ เป็นหลักการตรวจสอบ โดยผู้มีอำนาจเหนือกว่าบุคคลทั่วไป หรือการประเมินจากภายนอก นอกจากนี้กระบวนการที่มีความแตกต่างจากหลักการทั่วไปคือ หลักการมอบหมายหรือตะวัคัลป์ ซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญในกระบวนการบริหารงานตามหลักกาอิสลาม ถือเป็นกระบวนการที่ควบคุมกระบวนการในทุกขั้นตอน เพราะการบริหารงานหรือปฏิบัติงานทุกประการจะไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้หากปราศจากความประสงค์ของพระเจ้า เป็นเจ้า ดังนั้นนอกเหนือจากการวางแผนแล้ว การมอบหมายถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้บริหารมุสลิม ดังนั้นการนำกระบวนการการบริหารในอิสลามมาปรับใช้สำหรับการพัฒนางานวิชาการ ถือเป็นกระบวนการที่มีความแตกต่างกับกระบวนการบริหารงานวิชาการทั่วไป และเป็นมิติใหม่สำหรับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

1.2.2 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการตามกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ ครอบคลุมใน 5 ด้าน คือการบริหารหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลและการรับเข้าศึกษา ต่อ รวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญและมีความจำเป็นต่อสถานศึกษา การกำหนดกรอบภารกิจการบริหารงานวิชาการ ได้มีผู้กำหนดกรอบภารกิจไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552:6-7) ได้วางขอบข่ายการบริหารงานวิชาการดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการและการพัฒนางานหลักสูตร
2. ด้านการพัฒนาส่งเสริมและการบริหารกระบวนการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาสำหรับผู้เรียน
3. ด้านการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาหรือ เทียบโอนผลการเรียนเพื่อการศึกษาต่อ
4. การศึกษา ค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพคุณภาพการเรียนการสอนของผู้เรียน หรือทางการการศึกษาของสถานศึกษา
5. ด้านกาการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. การพัฒนา แหล่งการเรียนรู้

7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการระหว่างสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ
12. สนับสนุนและส่งเสริมแก่บุคคลด้านงานวิชาการ และจัดให้กับหน่วยงานและสถาบันอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา⁶

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2553 : 30) การกำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ เป็น 4 ด้านตามการปฏิรูปการเรียนรู้ กล่าวคือ 1) ด้านงานบริหารจัดการหลักสูตร 2) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา และ 4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและสื่อการเรียนรู้

ปรียาพร วงศอนุโรจน์ (2553: 3-4) ได้วางขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ การวางแผนอันเกี่ยวงานวิชาการ การดำเนินการอันเกี่ยวกับการเรียนการสอน การดำเนินงานอันเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

จากความข้างต้นสรุปได้ว่า ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ คือ การดำเนินกิจการต่างๆ ที่ก่อเกิดการพัฒนาการเรียนรู้และสามารถนำสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยแต่ละสถานศึกษานั้น เป็นผู้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการอย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

1.2.1.1. ด้านหลักสูตรและการบริหารงานหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรถือเป็นสำคัญในการจัดการเรียนการสอน จึงจำเป็นที่จะต้องมีความหมายชัดเจน ประสิทธิภาพของงานวิชาการเกิดจากระบบการบริหารจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การบริหารจัดการงานหลักสูตรจึงเป็นหลักสำคัญในพัฒนาระบบจัดการเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และประสิทธิภาพในงานวิชาการ

หลักสูตรเป็นเข็มทิศในการกำหนดทิศทางที่มีความจำเป็นในการบริหารงานให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ หลักการบริหารงานหลักสูตรจึงมีความสำคัญซึ่งอัลกุรอานเป็นหลักสูตรขั้นพื้นฐาน มีความครอบคลุม และสมบูรณ์มากที่สุด ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ตรัสว่า

﴿وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

⁶ กระทรวงศึกษาธิการ,สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู 2552

ความว่า : “และมัน (อัลกรุอาน) เป็นการแจกแจงทุกสิ่ง
ทุกอย่าง และเป็นการชี้ทางที่ถูกต้อง และเป็น
การเมตตาแก่หมู่ชนผู้ศรัทธา”

(ยูซุฟ: 111)

จากอายะฮ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าอัลกรุอานได้มีความครอบคลุมในทุกศาสตร์ ไม่สามารถปฏิเสธถึงความสมบูรณ์ได้ และศาสตร์ความรู้ที่ถูกประทานไว้เป็นความรู้ที่บริสุทธิ์ อันเป็นการชี้แนวทางที่ถูกต้อง เทียงตรง

นิลละ แวอุเซ็ง (2559:153) หลักสูตรโดยทั่วไปของการศึกษาอิสลาม มีเป้าหมายเพื่อออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น เพิ่มพูนความศรัทธา อันเนื่องจากหลักสูตรการศึกษาอิสลามเป็นหลักสูตรที่นำหลักและเกณฑ์จากอัลลอฮ์ซึ่งเป้าหมายของหลักสูตรจะเกี่ยวกับ

- 1) การพัฒนาด้านสติปัญญาและความคิด
- 2) การพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรม
- 3) การให้ความสำคัญต่อการอบรมสั่งสอนและเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียน

ผู้เรียน

คำสั่งใช้และหลักคำสอน การกำหนดหลักสูตรจะเป็นเข็มทิศในการปฏิบัติให้มีทิศทางชัดเจนและตรงตามเป้าหมาย

(มุฮัมมัดสกรี มัณญู และคณะ : 2556) เป้าหมายการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาอิสลามเป็นหลักและอิงวิสัยทัศน์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1.มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ มีความสมดุลและครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ความรู้ สติปัญญาจิตวิญญาณ และอารมณ์ความรู้สึก

2.มีจิตสำนึกในความเป็นมุสลิม พัฒนาตนเองสู่ความดีงาม ความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ดำรงตนตามหลักระบอบประชาธิปไตยตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ยึดมั่นในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

3.มุ่งส่งเสริมและพัฒนาความสามารถและทักษะของผู้เรียน เพื่อสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานให้สามารถปรับตัวเข้ากับบริบทของสังคมโลก รวมทั้งสร้างเจตคติที่มีความสำคัญต่อการเรียนต่อ ตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญในการเรียนรู้ การประกอบวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และการศึกษาตลอดชีวิต

4.สร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความผูกพันกับศาสนาอิสลาม ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติตามคำสอนของคัมภีร์อัลกรุอาน จริยวัตรของท่านนบีมุฮัมมัด

และระบบคุณค่าแห่งอิสลาม ตลอดจนมีความตระหนักในฐานะและความรับผิดชอบที่ศาสนาอิสลามกำหนดให้

5. มุ่งหมายให้ผู้เรียนแสวงหาความใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ เพื่อการมีชีวิตที่มีความสุขทั้งในโลกนี้ (ดุนยา) และอาคิเราะฮ์

การศึกษาในหลักอิสลามวางอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาอิสลาม โดยให้ความสำคัญต่อแนวทางการดำเนินชีวิตและแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียน ตลอดจนคำนึงถึงความประสงค์ของการศึกษาที่วางบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม ซึ่งมีลักษณะเด่นดังที่บรรดานักวิชาการได้นำเสนอ Al-Nahlawiy, Mahmud, Alam, อ้างถึงใน นิเลาะ แวอุเซ็ง 2559 :149

1. เป็นหลักสูตรที่มีการปลูกฝังความศรัทธาให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้เรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมอันมีพึงประสงค์ และเป็นการป้องกันการมิให้ผู้เรียนดำเนินชีวิตตามวิถีอื่น เว้นแต่วิถีอิสลาม

2. เป็นหลักสูตรที่มีการจัดรายวิชาและเนื้อหา ทักษะ ที่เหมาะสมกับขีดความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุดเป็น

3. เป็นหลักสูตรที่ประสานระหว่างจิตกับวิญญาณ ส่งเสริมให้การพัฒนาด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นไปตามปรัชญาการศึกษาอิสลามที่มุ่งสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์

4. เป็นหลักสูตรที่สร้างให้ผู้เรียนตระหนักในความรับผิดชอบของปัจเจกซึ่งมนุษย์จะต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนต่ออัลลอฮ์ ในฐานะผู้รับผิดชอบมนุษย์ในวันแห่งการพิพากษา

5. เป็นหลักสูตรที่สร้างให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการจำแนกแยกแยะ ระหว่างสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ต้องห้ามในอิสลาม

6. หลักสูตรที่เตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการดำรงชีวิต ในฐานะผู้นำและตระหนักต่อหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม

7. เป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับได้ตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของบริบทได้ตลอดเวลา

8. เป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างผู้เรียนให้เป็นประชาชาติตัวอย่างแก่ประชาชาติอื่นๆ ในการประพฤติดี และยับยั้งการทำความชั่ว

9. เป็นหลักสูตรที่มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ที่สามารถแปลงสู่มาตรฐานตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ มีความเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน

ตามทัศนะของ อับดุลเราะมาน อัลนะฮละวี (Al-Nahlawiy, อ้างถึงใน ฮาเร๊ะ เจ๊ะโด, 2557 : 208 - 211) เห็นว่าการจัดทำหลักสูตรในการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงหลักต่างๆ ดังนี้

1. การพัฒนางานหลักสูตรต้องตระหนักในระบบการพัฒนาให้ความสำคัญความเป็นธรรมชาติของบุคคลหรือความเป็นมนุษย์ เพื่อให้ตั้งอยู่บนฐานอันเที่ยงตรง

2. หลักสูตรจะต้องตระหนักถึงการประสบผลสำเร็จในเป้าหมายของการศึกษาอิสลาม รวมทั้งให้ผู้เรียนตระหนักถึงเป้าหมายของการศึกษาอิสลาม

3. การจัดการระบบอย่างเป็นลำดับขั้น ตามพัฒนาการของผู้เรียน มีการจัดระบบเป็นการเฉพาะที่ตระหนักถึงความแตกต่างตามสถานภาพ ความแตกต่างของเพศ โดยคำนึงถึงความต่างในเชิงบทบาทหน้าที่ ในทุกมิติของการดำรงชีพในสังคมสำหรับผู้เรียน

4. หลักสูตรต้องเป็นจริงหมายถึงถึง หลักสูตรสามารถดำเนินไปได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความสะดวกรับอันหลากหลายของประเทศ

5. หลักสูตรควรพัฒนาอย่างเป็นระบบและมีความสอดคล้องกับระบบต่างๆที่เป็นองค์ประกอบอย่างครบถ้วน มีความสอดคล้องระหว่างสาขาวิชา ทั้งด้านหลักภาษาและเนื้อหา เพื่อบรรลุเป้าหมายของการศึกษาอิสลามที่สามารถเชื่อมโยงในทุกแขนงสาขาอันเกี่ยวเนื่องกัน กล่าวคือ การสร้างหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาอิสลามไม่สามารถที่จะแบ่งแยกเนื้อหาออกระหว่างความรู้ในทางธรรมและความรู้ทางโลก

6. หลักสูตรต้องตระหนักปลະให้ความสำคัญแก่ปัจเจกชนและส่วนรวม เช่น สุขภาพ พละนาถัย ความสงบสุข การบริหารและการศึกษา หลักสูตรยังจะต้องปรับให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่

7. วิธีการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบหลักสูตรที่จะต้องตระหนักในความยืดหยุ่น หมายถึง “วิธีการสามารถที่จะปรับให้มีความเหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ในท้องที่ต่างๆได้ รวมทั้งความแตกต่างทางปัจเจกบุคคล เช่น เพิ่มขีดความสามารถ ความสนใจ และศักยภาพของนักเรียนในการตอบรับ การจัดระเบียบและการวิเคราะห์เนื้อหา”

8. ต้องสร้างหลักสูตรที่มุ่งประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น ทั้งความคิดและอารมณ์

หลักพื้นฐานสำหรับหลักสูตรที่ได้กล่าวมาข้าง โดยอัลนะฮฺละวียะ เป็นแนวทางที่มีความครอบคลุมในทุกด้าน ทั้งด้านเทคนิค ด้านแนวทางของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับหลักทั่วไปสำหรับหลักสูตร แนวทางของหลักสูตรนี้ หมายถึง “แนวทางปรัชญา จิตวิทยา และสังคมวัฒนธรรม ส่วนหลักการทั่วไปของหลักสูตรคือ หลักของความเกี่ยวข้องกัน พื้นฐานของการยืดหยุ่น พื้นฐานของความต่อเนื่อง พื้นฐานของการปฏิบัติ หรือประสิทธิภาพและประสิทธิผล”

1. รู้จักอัลลอฮ์ก่อน ทั้งนี้เพราะอัลลอฮ์คือพระเจ้า และผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง

2. มีศีลธรรม

3. มุ่งศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกควบคู่กันไป

4. การศึกษานั้นต้องมีประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเพื่อร่วมกันทำอิบาดะห์ต่ออัลลอฮ์

5. ศึกษาสายอาชีพทางเทคนิคและอุตสาหกรรมเพื่อการเลี้ยงชีพ อันจะนำไปสู่การเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์

6. อย่าเก็บงำความรู้แต่ต้องเผยแพร่ด้วยสู่สังคม (อิบราฮีม ฌรณรงค์รักษาเขต, 2551 : 100)

เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์ (2558 :11) หลักสูตร หมายถึง ระบบในการจัดการทางการศึกษา การจัดการศึกษาจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ การจัดการด้าน บุคคล อาคารสถานที่ อุปกรณ์การสอน งบประมาณ เป็นต้น เกี่ยวกับกระบวนการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียน การสอนการจูงใจนักเรียน เป็นต้น เกี่ยวกับผลผลิต ได้แก่ สมรรถภาพทางสมอง ความรู้สึก ศิลธรรม จริยธรรม ทักษะในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นต้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2557:3) ให้ความหมายหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายซึ่งเป็นแนวทางสำหรับจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สังคมคาดหวัง

สันติ บุญภิรมย์ (2552:43) หลักสูตร หมายถึง “มวลประสบการณ์ทั้งกิจกรรมทางวิชาการและกิจกรรมอื่นๆที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานศึกษาเพื่อนำไปใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้บรรลุไปตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาแต่ละระดับแต่ละประเภท

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 25) ให้ความหมายไว้ 3 ประการ คือ

1.หลักสูตรคือระบบสำหรับการจัดการการศึกษา ประกอบด้วยปัจจัยแรกคือปัจจัยการนำเข้า (Input) ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้เรียน อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน อาคารสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน

2.หลักกระบวนการ (Process) คือกระบวนการจัดการหลักสูตร การดำเนินการทุกประการอันเกี่ยวกับการเรียนการสอน

3.หลักการแห่งผลผลิต (Output) สิ่งที่เกิดจากปัจจัยแรกหรือปัจจัยนำเข้า ประกอบกับกระบวนการปฏิบัติงาน สิ่งที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบข้างต้น คือผลผลิตทางการศึกษา หรือผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เป็นต้น

4. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการ ที่มีเป้าหมายคือผู้เรียน มุ่งหวังผลสำเร็จในการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อผู้เรียน

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ “แนวทางในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาตามมาตรฐานสากล มาตรฐานหลักสูตรแกนกลาง และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

หน้าที่ของผู้บริหารและผู้สอนในการใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรในโรงเรียนมีฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงและส่งผลต่อการทำงานบริหาร หลักสูตรมีความบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ คือผู้ทำหน้าที่และมีความเกี่ยวข้องทั้งครูและผู้บริหาร มีหน้าที่สำคัญของในการใช้หลักสูตรมีดังนี้

1.ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ตลอดจนการปรับเปลี่ยนแก้ไขหลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรสามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจในหลักสูตรของสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนของตนอย่างกระจ่างแจ้งและสามารถเป็นผู้กำกับควบคุมดูแลตลอดจนเป็นที่ปรึกษา

3. การกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการปฏิบัติงานเพื่อการนำหลักสูตรไปใช้ 4. จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อมาสนับสนุนการใช้หลักสูตรที่มีความพร้อมความทันสมัยและปริมาณที่เพียงพอสำหรับผู้เรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. จัดหาและจัดทำวัสดุหลักสูตรที่ความทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการและความจำเป็นในการใช้งาน

5. ควบคุมกำกับ และดูแลติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยการส่งเสริมและนิเทศการใช้หลักสูตรและการสอน ให้กำลังใจ และช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

6. จัดให้มีการประเมินผลและพัฒนาหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาของตนเอง ที่สำคัญผู้เกี่ยวข้องทั้งครูและผู้บริหาร ดังนี้

1. มีมาตรการในการควบคุมดูแลประเมินผลกำกับติดตามการใช้หลักสูตรและการสอน ประกอบกับการเสริมสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรรวมทั้งผู้เรียนและช่วยในการแก้ปัญหาของผู้ที่เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร

2. มีการจัดการประเมินผลสำหรับการใช้หลักสูตรและในด้านการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ส่วนสำคัญและผู้ที่มีหน้าที่สำคัญสำหรับการใช้หลักสูตรดังนี้ 1. การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามที่ผู้บริหารได้มอบหมาย

3. ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องศึกษาค้นคว้าสร้างความเข้าใจในองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรในทุกภาคส่วนรวมทั้งศึกษาวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของแต่ละกลุ่มสาระวิชาตลอดจนคำอธิบายรายวิชานั้นๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตามที่ได้รับมอบหมาย

4. การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะเกิดขึ้นกับหลักสูตร

5. จะต้องทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ตีความหมายหลักสำคัญของหลักสูตรสู่การปฏิบัติและการใช้เทคโนโลยีต่างๆหรือเทคนิคการสอนที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน

สำหรับเป็นผู้ใช้หรือผู้นำไปใช้หลักสูตรประการแรกที่จะต้องคำนึงถึงคือการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาแนวทางของหลักสูตรและมีหน้าที่ในการบริหารจัดการหลักสูตรตามภารกิจของผู้บริหารโดยผ่าน วิธีการกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ เช่น การทำความเข้าใจโดยใช้วิธีการชี้แจงเป็นหนังสือให้เห็นเป็นลายลักษณ์อักษร หรือการประชุมหารือทำความเข้าใจร่วมกัน หรือ จัดให้มีการอบรมสร้างความเข้าใจหรือการสัมมนาอันเกี่ยวกับการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการนำหลักสูตรไปใช้และแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องตลอดจนการประชุมเชิงการปฏิบัติในการแลกเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจต่อเจตนารมณ์ปรัชญาของหลักสูตร

1.2.1.2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

ความหมายการจัดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการหนึ่งในการปรับตัวกับสังคมสามารถดำเนินชีวิตและสังคมให้มีคุณภาพ การเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนเท่านั้นแต่การเรียนรู้ยังสามารถเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากสภาพมันใกล้ตัว เช่นเกิดจากสภาพภายในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดตลอดจนการพัฒนาเมื่อเข้าสู่โรงเรียน ถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ นักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2553 : 66) ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการเรียนรู้หมายถึง การที่ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปเป็นอย่างอื่น เช่น เปลี่ยนจากการไม่รู้เป็นรู้ หรือเปลี่ยนจากการชอบเป็นไม่ชอบ การเรียนรู้เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากประสบการณ์ตรงที่ได้ที่ยังไม่มีการเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ก็จะไม่เกิดขึ้น ดังที่ได้ปรากฏในส่วนหนึ่งคำตรัสของอัลลอฮ์ (ช.บ.) ทรงตรัสไว้ว่า

﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ﴾

ความว่า : “แต่ละชีวิตย่อมถูกค้ำประกันกับสิ่งที่มันชวนชวายเป็น”

(อัลมุดดัสซิช : 38)

กระทรวงศึกษาธิการ (2552:10) ได้วางหลักการจัดการเรียนรู้โดยได้กล่าวว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในกระบวนการนำหลักสูตรการศึกษาซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางและ เป็นหลักสูตรขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติซึ่งเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จตามมาตรฐานการเรียนรู้ด้วยเหตุอันเป็นประการสำคัญ ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ความเข้าใจในคุณลักษณะพิเศษและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญและเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้โดยมีหลักการสำคัญคือการจัดการ การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งการจัดการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะทางกายภาพอันเป็นความแตกต่างระหว่างคนศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้การเรียนรู้ดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับการพัฒนา ศักยภาพทางด้านสมองศักยภาพในความสามารถเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคุณธรรมจริยธรรมอันดีโดยมี กระบวนการในการจัดการและดำเนินการดังนี้

1.การออกแบบการจัดการเรียนรู้จะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและมีการบูรณาการ โดยวิเคราะห์จากหลักสูตรและเนื้อหาสาระในการออกแบบกิจการการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะต้องมีการจัดเตรียมอุปกรณ์สื่อที่มีความเหมาะสมตามความสามารถความถนัดและศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.การจัดกระบวนการเรียนรู้สิ่งสำคัญผู้จัดจะต้องตระหนักถึงความสอดคล้องความยืดหยุ่นความเหมาะสมในเนื้อหาสาระหรือกิจกรรมต่างๆให้เกิดความน่าสนใจและตรงกับความต้องการโดยผ่านการฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์และการนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

3.จัดให้มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่รักในการอ่านและเป็นผู้ที่รักในการเรียนรู้ประกอบกับบูรณาการความรู้ต่างๆให้เข้ากับหลักสูตร

4.การปลูกฝังเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมอันดีจริยธรรมที่สูงส่งประกอบกับค่านิยมของสังคมอันดีงามโดยคำนึงถึงลักษณะหรือความเป็นธรรมชาติในความเป็นมนุษย์อย่างสมดุล

5.การจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศแห่งการเรียนรู้สถานศึกษาจะต้องจัดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

6.จัดให้มีการนิเทศในลักษณะที่เป็นการแนะนำการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทั้งแบบกันเองไม่มีพิธีการมากนักหรือความเข้มงวดจนเกินไปเพื่อให้บุคลากรครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการการสอนมีความรู้สึกและบรรยากาศที่เป็นกันเอง

7.ส่งเสริมและจัดให้มีการศึกษาวิจัยสำหรับฉันเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้สถานศึกษา

8.ส่งเสริมให้ครูผู้สอนเกิดการเรียนรู้ได้รับการพัฒนาในการจัดการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยมีความเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพสำหรับการจัดการเรียนรู้ต่อผู้เรียน

9.ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมสำหรับผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเน้นการมีส่วนร่วมในสังคมและภาคพื้นทำจริยธรรม

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (อ้างในนิลวรรณ วัฒนา, 2556: 38) เป็นหลักสูตรที่มุ่งหวังให้และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งกระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญและถือเป็นระบบการพัฒนาที่พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร อีกทั้งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ได้แก่

1.การเรียนรู้แบบบูรณาการการศึกษา ไม่ว่าจะเรียนบูรณาการด้านเนื้อหาสาระวิชา ซึ่งมีความสอดคล้องกัน ให้เป็นไปอย่างเป็นระบบ

2. การสร้างกระบวนการความรู้ ให้กับผู้เรียนที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. การสร้างกระบวนการคิด ให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ สามารถแยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ บนพื้นฐานของการเรียนรู้เป็นต้น

4. การสร้างกระบวนการทางสังคม ให้ผู้เรียนรู้จักหน้าที่ทางสังคม ความรับชอบ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

5. การเสริมสร้างกระบวนการเพื่อการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

6. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากเหตุการณ์และประสบการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้จากสภาพจริง

7. การสร้างกระบวนการปฏิบัติ และลงมือทำจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

8. การสร้างกระบวนการจัดการเป็นฐานให้เด็กผู้เรียนรู้จักการบริหารจัดการเกิดความรับผิดชอบและตระหนักหน้าที่ของตัวเอง

9. การพัฒนากระบวนการวิจัยการศึกษาค้นคว้าการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้รู้จักการเสาะแสวงหาความรู้บนฐานของหลักการและวิชาการ

10. การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตระหนักความเป็นตัวตน และตระหนักในกระบวนการเรียนรู้ของตนเองการสร้างกระบวนการให้เกิดภายในตัวของผู้เรียน

11. กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัยเป็นการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการปฏิบัติตนการอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

ดังนั้น สรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ มีการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ เกิดการยอมรับ เห็นคุณค่า และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นลักษณะนิสัยที่ดี

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้

ทิตนา แคมมณี (2557) การจัดการในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญจะต้องตระหนักถึงความเหมาะสมในเรื่องของวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงประโยชน์และผลที่ผู้เรียนจะได้รับ สูงสุดโดยผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นตัวกลางและมีบทบาทส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างทั่วถึงและประกอบกับการประยุกต์ใช้กระบวนการที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งได้มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. จัดเนื้อหาในทุกสาระวิชาและเน้นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนโดยตระหนักถึงความแตกต่างในเชิงกายภาพ

2. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้

4. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการใช้หลักการหรือศาสตร์ต่างๆ เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีอันถึงประสงค์ในทุกวิชาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ครูผู้สอนและผู้เรียนได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน จากการสร้างสรรค์สื่อการเรียนการสอนตลอดจนสื่อการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ

5.จัดการเรียนรู้สามารถกระทำให้เกิดขึ้นได้ในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นสถานทีลักษณะไหน มีการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง บิดามารดา และคนในท้องถิ่นให้มีหน้าที่ในการสร้างสรรค์ร่วมกัน

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 22 ได้วางหลักว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 24 ได้กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดการสาระวิชาแต่ละเนื้อหาและกิจกรรมต้องอยู่บนพื้นฐานของความสอดคล้องกับความประสงค์ โดยคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียนและความแตกต่างของผู้เรียน
2. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
3. ฝึกการใช้ทักษะในด้านต่างๆ ทั้งด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญกับสถานการณ์ความเป็นจริง และการประยุกต์หรือนำความรู้เพื่อการใช้สำหรับการป้องกันและแก้ปัญหาต่างๆ
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา
5. จัดการเรียนรู้อย่างต้องเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ทุกช่วงเวลาและโอกาส ไม่ว่าจะเป็นทุกสถานที่ใดก็ตาม และต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับ ผู้ปกครอง นักเรียน บิดามารดา และคนในท้องถิ่น

อิมานอัลฆอซาลีได้นำเสนอข้อปฏิบัติและหน้าที่ของผู้เรียน ดังนี้ (อ้างถึงใน ฮาเร๊ะ เจ๊ะโด, 2557 : 165 - 168)

1. การลดความกังวลเกี่ยวกับเรื่องทางโลก หรือต้องตระหนักในการเรียนรู้มากขึ้น และเห็นถึงผลเสียของความกังวลจะนำมาซึ่งอุปสรรคในการศึกษาเรียนรู้แก่นแท้ขององค์ความรู้
2. จะต้องหลีกเลี่ยงคุณลักษณะความประพฤติและอุปนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ เนื่องจากการค้นคว้าหาความรู้เป็นศาสนกิจ (อิบาดะฮ) ที่ดีประการหนึ่ง ดังนั้น เพื่อความปลอดภัยและความใกล้ชิดกับพระผู้เป็นเจ้า ถ้าว่าการประกอบศาสนกิจหรือการการละหมาดนั้น จะต้องชำระล้างทุกส่วนของภายนอก เช่นเตียวกันก่อนที่จะแสวงหาความรู้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องชำระล้างจิตใจสะอาดเสียก่อน
3. ผู้เรียนจะต้องออกห่างจากความเห็นที่ขัดแย้งที่วางบนพื้นฐานความอวิชชาเพราะความเห็นเหล่านั้นทำให้สติปัญญาของผู้เรียนอ่อนแอลง และขาดความสุขต่อการแสวงหาความรู้

4. ผู้เรียนจะต้องห่างไกลจากความประพฤติน่ากลัวต่อผู้สอน ผู้ชายความรู้และการแสดงออกซึ่งลักษณะอันเป็นเครื่องหมายของการเป็นผู้อวดดีคือการเลือกผู้สอนเน้นไปที่ยังสอนที่มีสถานะชื่อเสียงเป็นการเฉพาะ

5. จะต้องใส่ใจในการที่จะเรียนรู้วิชาความรู้อันสมเกียรติและไม่ละทิ้งใช้ความรู้ซึ่งหากผู้เรียนมีเวลาที่จะเรียนรู้แล้วพร้อมที่จะเรียนรู้วิชาดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง ส่วนความรู้อันเป็นความรู้อื่นๆก็จะไม่ละทิ้งแต่จะศึกษาในองรวมและ.หมายของเราวิชานั้นนั้นเนื่องจากแต่ละวิชามีความเกี่ยวเนื่องกันสัมพันธ์กันและเอื้อต่อกันฉันพูดเรียนไม่สามารถที่จะเลือกเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามที่ตนมีความสนใจและอยากพระองค์อัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴾

ความว่า : “และโดยที่พวกเขา (พวกปฏิเสธศรัทธา) มิได้รับการชี้แนะทางด้วยอัลกุรอาน ดังนั้นพวกเขาจึงกล่าวว่านี่คือเรื่องโกหกแต่ดั้งเดิม”

(อัล-อะห์กอฟ : 11)

6. การเริ่มศึกษาจะต้องรู้ถึงหลักวิชาหรืออธิบายรายวิชานั้นเสียก่อนเพราะวิชาความรู้ต่างๆที่ถูกเรียบเรียงอย่างเป็นระบบนั้น

7. การเรียนการสอนไม่ควรที่จะสอนรายวิชาที่มีความยากพร้อมๆกันในเวลาเดียวกันแต่จะต้องจัดลำดับความสำคัญให้ดีโดยเริ่มจากสาระวิชาที่มีความสำคัญมากที่สุดและหากอยู่ในภาวะเวลาอันจำกัดผู้เรียนจะต้องเรียนในเนื้อหาที่สำคัญก่อนเป็นอันดับแรก

8. การเรียนจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนถึงแก่แก่การศึกษาและประโยชน์จากความรู้ซึ่งการเรียนในอิสลามนั้นเป็นการยกระดับจิตวิญญาณยกระดับจิตปัญญาและยกระดับฐานะความเป็นคนให้อยู่ในระดับผู้ที่มีความรู้

9. ต้องตระหนักถึงบรรทัดฐานความสำคัญของแต่ละรายวิชาเพื่อเรียงลำดับความสำคัญได้ในวิชานั้นนั้นด้วยกับความจำเป็นและเกียรติของวิชานั้นที่มีผลสำคัญต่อมนุษย์ในโลกนี้และการมีชีวิตอยู่ในโลกหน้า

จากความข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นวิธีการที่สำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่างๆตามที่ต้องการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า” ถือเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ตระหนักถึงผู้เรียนเป็นหลัก

บทบาทของผู้บริหารในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารที่เป็นพิธีอันสำคัญในการสนับสนุนและเป็นผู้นำในการบริหารจัดการการเรียนรู้สำหรับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเนื่องจากผู้บริหารเป็นกำลังหลักในการที่จะนำผู้ที่ปกครองเช่นครูสอนซึ่งเป็นบุคคลหลักและมีบทบาทมากที่สุดในการจัดการเรียนการสอนดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการครูผู้สอน ดังนี้ (ดุขฎี มัชฌิมภาโร, 2553 : 168-171)

1.บทบาทของผู้บริหารในการเป็นผู้อยู่เบื้องหลังให้การสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนซึ่งผู้บริหารจะเป็นแกนหลักในสถานศึกษาที่สามารถอำนวยความสะดวกกิจกรรมสำหรับการพัฒนาความแก่ครูผู้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1)การสร้างความตระหนักและให้คำปรึกษาแนะนำในการนิเทศ 2)การบริหารจัดการวางแผนสลับกันทำความเหมาะสมตามสภาพการณ์ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน 3)การบริหารจัดการในการดำเนินการนิเทศสำหรับผู้สอนและจัดให้มีการประเมินผลสำหรับท่านเทศน์เพื่อนเพื่อนนำไปเป็นการการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษาของตนเอง

2.บทบาทสำคัญขอขอบคุณบริหารในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในกิจการซึ่งรวมถึงการสนับสนุนการทำงานในการสร้างการจัดการผู้เรียนเป็นสำคัญ 1)การจัดหาจัดสรรพัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆอันทันสมัยและมีความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน 2)การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น 3)การบริหารจากแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 4)การบริหารจัดการจัดสรรด้านประมาณ 5)การให้ขวัญเสริมสร้างกำลังใจแก่คณะทำงานเพื่อให้มีกำลังใจในการทำงานและถือเป็นการสร้างแรงเสริมหรือพลังบวกให้กับสมาชิกในองค์กร

3.ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทในการควบคุมกำกับดูแลติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานอันผู้บริหารจะต้องปฏิบัติคือ การสร้างความตระหนักประกอบกับการให้ความสำคัญในการควบคุมกำกับดูแลประเมินติดตาม

นอกจากนี้ สันติ บุญภิรมย์ (2553:26) ได้วางวิธีการและแนวทางการปรับองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้หลักการวิเคราะห์ Swot Analysis

Strength	กล่าวคือ เป็นจุดแข็งซึ่งเกิดจากปัจจัยที่มาจากภายใน
Weakness	กล่าวคือ เป็นจุดอ่อนซึ่งเกิดจากปัจจัยที่มาจากภายใน
Opportunity	กล่าวคือ เป็นโอกาสซึ่งซึ่งเกิดจากปัจจัยที่มาจากภายนอก
Treat	กล่าวคือ เป็นปัญหาและอุปสรรคซึ่งเกิดจากปัจจัยที่มาจากภายนอก

จากความข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารและครูต้องเข้าใจว่าผู้เรียนทุกคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน ดังนั้น ครูผู้สอน จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการ

เรียนการสอน ต้องพยายามออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละวัย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ถือเป็นบทสรุปสำหรับบทบาทของผู้บริหารในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2.1.3. ด้านสื่อ เทคโนโลยี การเรียนการสอน

ความหมายสื่อ เทคโนโลยี การเรียนการสอน

สื่อ เทคโนโลยี การเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นเครื่องมือหลักที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถดึงดูดและสร้างความเข้าใจให้ผู้เรียนมากขึ้น ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมาย ดังนี้

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2550 : 5) ได้กล่าวว่า ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการใช้นวัตกรรมเพื่อการประมวลผลสารสนเทศ โดยใช้คอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ในการแปลงข้อมูล จัดเก็บ ประมวลผล ส่งต่อและสืบค้นข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญ และต้องมีความทันสมัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2552:32) การจัดการ สื่อการเรียนรู้เนื่องจากเป็นเครื่องมือ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1. สถานศึกษาต้องจัดให้มีแหล่งค้นคว้าเรียนรู้ศูนย์เพื่อการศึกษาเรียนรู้ตลอดจนระบบสารสนเทศ สร้างเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับสถานศึกษาเพื่อการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนประสบการณ์การทำงานการเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา

2. จัดทำจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และส่งเสริมอบรมครูผู้สอนรู้จักการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและมีความทันสมัยสามารถใช้ได้จริงในสถานศึกษาโดยอาศัยข้อมูลระบบสารสนเทศในการประยุกต์ใช้การจัดทำสื่อ

3. การเลือกและสรรหาสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และมีความเหมาะสมกับผู้เรียน รายวิชาและเนื้อหาที่ทำการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องมีความสอดคล้องและมีความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

4. มีการจัดทำประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนการสอนและสื่อการเรียนรู้ที่นำมาใช้ได้อย่างเป็นระบบ

5. มีการค้นคว้าศึกษาวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลนำมาพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป็นแนวทางที่จะช่วยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

ความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน และเทคโนโลยี หมายถึง “สิ่งวัสดุอุปกรณ์หรือวิธีการต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง คอยอำนวยความสะดวกให้แก่ครูในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและช่วย

ให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจและความซาบซึ้งอันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน” เป็นบทสรุปที่ครอบคลุมถึงสื่อ เทคโนโลยี การเรียนการสอน

เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา หมายถึง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับงานด้านการศึกษา อันได้แก่ การจัดเก็บข้อมูล และประมวลผลฐานข้อมูล การพัฒนาระบบสารสนเทศช่วยการเรียนการสอน การวางแผนและการบริหารการศึกษา การวางแผนหลักสูตร การแนะแนวและบริการ การทดสอบวัดผล การพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทต่อการศึกษามาก โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสารโทรคมนาคมมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1.เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นสำหรับการศึกษาและมีส่วนสนับสนุนการเรียนรู้แบบใหม่ เช่น มีระบบคอมพิวเตอร์ ระบบข่าวสาร ระบบสนับสนุนการรับรู้ที่ใช้ในการค้นหาข้อมูลข่าวสารงานสำหรับการศึกษาเช่น เว็บไซต์ต่างๆ เป็นต้น

2.การจัดการศึกษาแบบสมัยใหม่ เทคโนโลยีเป็นหัวใจสำหรับการศึกษา จะต้องอาศัยข้อมูลข่าวสาร สำหรับการดำเนินการวางแผนติดตาม และการประเมินผลทางการศึกษาซึ่งสิ่งเหล่านี้ เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนสนับสนุนการจัดการศึกษาสมัยใหม่โดยอาศัยคอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศต่างๆ ที่กำลังมีบทบาทสำคัญ

3.เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทในการทำงานทุกระบบของการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การประกอบการธุรกิจด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่มีความจำเป็นต้องอาศัยสื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนเช่นการใช้คอมพิวเตอร์เครื่องมือสื่อสาร สมาร์ทโฟน เครื่องโปรเจกชันอิเล็กทรอนิกส์ หรืออีเมล เป็นต้น

ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนสื่อการเรียนการสอนถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเนื้อหา และผู้เรียนเข้าใจง่าย ซึ่งสามารถนำแบบอย่างของท่านเราะซูล (ช.ล.) ใช้สื่อในการสอนแก่บรรดาสาวก(ศอฮาบะฮฺ رضي الله عنهم) ท่านเราะซูล (ช.ล.) โดยใช้กิ่งไม้วาดภาพบนพื้นดินเป็นสื่อในการสอนและอธิบายให้แก่บรรดาศะหาบะฮฺ ดังมีรายงานหะดีษที่ว่า

((خط النبي خطأ مربعاً، وخط خطأ في الوسط خارجاً منه،

وخط خطأ صغيراً إلى هذا الذي في الوسط من جانبه الذي في

الوسط ، فقال " : هذا الإنسان ، وهذا أجله محيط به أو قد أحاط

به ، وهذا الذي خارج أمله ، وهذه الخطط الصغار الأعراض ،

فإن أخطأه هذا محشه هذا ، وإن أخطأه هذا محشه هذا" ⁷

ความว่า ท่านเราะซูล (ซ.ล.) “ได้ขีดเป็น 4 เหลี่ยม แล้วลากเส้นขวางจากตอนกลางออกไปนอกสี่เหลี่ยม ต่อจากนั้นท่านก็ขีดเส้นเล็กๆ อีกเส้นเข้าไปติดกับเส้นใหญ่ส่วนที่อยู่ตรงกลาง แล้วกล่าวว่านี่คือมนุษย์ และนี่ (สี่เหลี่ยม) คือ การกำหนดช่วงชีวิตของเขา ล้อมรอบเขาจากทุก ๆ ด้าน และนี่คือ (เส้นที่อยู่นอกรูปสี่เหลี่ยม)คือ ความหวังของเขา ส่วนเส้นเล็ก ๆ คือความทุกข์ยากของเขา (ซึ่งอาจจะพบกับเขาก็ได้) หากเส้นใดพลาดไป เส้นอื่นก็จะเข้ามาสวมรอยอีก (เพราะมีหลายเส้นเล็ก ๆ) แต่ถ้าเส้นอื่น ๆ ผิดพลาดเส้นที่สามก็จะเข้าสวมรอย” (เป็นวัฏจักรเช่นนี้ตลอดไป)

จากหะดีษข้างต้นแสดงถึงการใช้สื่อการเรียนการสอนของท่านเราะซูล (ซ.ล.) ซึ่งเป็นการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เรียบง่าย แต่สามารถอธิบายเนื้อหาได้เป็นอย่างดี เป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้สื่อการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เกิดความสนใจในเนื้อหา และความตระหนักรู้มากยิ่งขึ้น

สื่อการเรียนการสอนของท่านเราะซูล

การเรียนการสอนตามแนวทางของท่านเราะซูล (ซ.ล.) การวิธีการสอนและสื่อในการเรียนการสอน สามารถถอนบทเรียนจากท่านเราะซูล (ซ.ล.) ซึ่งสื่อการเรียนการสอนทั้งในด้านการฟังและมองเห็น เมื่อมีการศึกษาถึงการใช้สื่อต่างของท่านเราะซูล (ซ.ล.) นั้น จะเห็นถึงรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งจะนำพาให้ผู้เรียนนั้นเข้าใจได้อย่างง่ายยิ่งขึ้น จากการศึกษาแนวทางของท่านเราะซูล (ซ.ล.) บางประการมีดังต่อไปนี้ (อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต อ้างถึงในมุฮัมมัดรูยานี บากา ,2554 :25)

1.การใช้นิ้วมือเป็นสื่อการสอน

((عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ : "كافل

اليتيم ، له أو لغيره ، أنا وهو كهاتين في الجنة " وأشار مالك

بالسبابة والوسطى)) ⁸.

⁷ หะดีษบันทึกโดย บุคอรี,1987 หะดีษหมายเลข 6493

⁸ หะดีษบันทึก โดย มุสลิม,2000 หมายเลขหะดีษ 2983 ; และอิบนุ มาญะหฺ, 1984 หมายเลขหะดีษ 3679

ความว่า : จากท่านอาบีฮูร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านเราะซูล (ช.ล.) กล่าวว่า “ผู้ปกครองเด็กกำพร้า ที่อยู่ในความดูแลของเขา หรืออยู่ในความดูแลผู้อื่นนั้น ฉันทและเขา จะได้อยู่ในสวรรค์เช่นนี้ และท่านได้ชูนิ้วชี้กับนิ้วกลางขึ้น”

จากหะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านเราะซูล (ช.ล.) ได้นำเสนอการใช้สื่อการเรียนการสอนโดยการใช้นิ้ว ซึ่งเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย การชูนิ้วชี้กับนิ้วกลางแสดงถึงความใกล้ชิดระหว่างผู้ที่ให้ความเมตตาดูแลอุปการะเลี้ยงดูเด็กกำพร้ากับท่านเราะซูล (ช.ล.) ได้เห็นถึงที่มีความใกล้ชิด พร้อมกับอธิบายประกอบให้เศาะหาบะฮ์ رضي الله عنه เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ท่านอธิบายมากขึ้น

2. การใช้มือเป็นในการอธิบายซึ่งมีรายงานว่าท่านเราะซูล (ช.ล.) นั้นเคยใช้สองมือทั้งสองข้างของท่านบรรยายประกอบการต่อบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنه เพื่อให้ง่ายและเกิดความเข้าใจ

((أخذ رسول الله ﷺ حريرا بشماله وذها بيمينه ثم

رفع بهما يديه فقال ان هذين حرام على ذكور أمتي حل لاناثم))⁹

ความว่า “ท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ได้ถือผ้าไหมไว้ในมือซ้ายและทองคำไว้ในมือขวา หลังจากนั้นท่านก็ยกสองมือ แล้วท่านกล่าวว่า แท้จริงทั้งสองอย่างนี้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับประชาชาติของฉันที่เป็นชาย และเป็นสิ่งที่อนุมัติสำหรับสตรีของพวกเขา”

จากหะดีษดังกล่าวแสดงถึง การใช้สื่อการเรียนการสอนของท่านเราะซูล (ช.ล.) ด้วยการเลือกใช้สื่อที่หลากหลาย ง่ายต่อการเข้าใจและเป็นวัสดุที่หาง่ายตามธรรมชาติ ซึ่งผู้ที่เป็นครูควรนำเอาสิ่งเหล่านี้มาปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน (Hassan bin Ali al-Bashari , 2000 : 128 -134)

ประเภทสื่อการเรียนการสอน

การใช้สื่อการเรียนการสอนของท่านเราะซูล (ช.ล.) เป็นการแสดงถึงความเป็นอัจฉริยภาพของท่าน ท่านได้หยิบยกซึ่งเป็นธรรมชาติที่มีอยู่ใกล้ตัว ซึ่งเป็นสิ่งถูกสร้างจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในความประสงค์ที่ท่านต้องการสื่อให้เห็นถึงความปรีชาญาณในการใช้ เป็นสื่อให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ (ช.บ.) เพื่อให้เห็นภาพได้ง่ายขึ้น “รูปแบบที่มีความหลากหลาย

⁹ หะดีษบันทึกโดย อิบน์ มาญะฮ์, 1975 : หมายเลขหะดีษ 3726

และสามารถเลือกตามความเหมาะสมของผู้เรียนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอด ซึ่งเหล่านั้นปรากฏอยู่ในอัลกุรอานดังที่อัลลอฮฺ (ซ.บ.) ใช้สัตว์ชนิดหนึ่งที่มีชื่อว่ารานกเพื่อที่จะสะท้อนถึงความอานูภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่างและพระผู้ซึ่งอำนาจอยู่ในพระหัตถ์ของอัลลอฮฺ (ซ.บ.) ในโองการที่ว่า”

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَاقَاتٍ وَيَقْبِضْنَ
مَا يُمَسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾

ความว่า : “พวกเขามิได้มองไปตุงนกที่ (บิน) อยู่เบื้องบนพวกเขาตอก หรือ? มันก้าวปีกและหุบปีก (ของมัน) ไม่มีผู้ใดจะไปตึงมันไว้ได้นอกจากพระผู้ทรงกรุณาปรานี แท้จริงพระองค์ทรงมองเห็นทุกสิ่งอย่าง”

(อัลมุลก : 19)

จากโองการข้างต้นเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความปรีชาของอัลลอฮฺ (ซ.บ.) ผู้ทรงมีอำนาจในทุกสิ่ง อัลลอฮฺ (ซ.บ.) ได้ใช้สัตว์ชนิดหนึ่งคือ นก เป็นสื่อกล่าวถึงความปรีชาอันสูงส่ง และเพื่อให้บ่าวนั้นสามารถเห็นภาพและความเข้าใจและอีกหลายโองการที่กล่าวถึงการใช้สื่อในลักษณะต่างๆ

การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อเพื่อการเรียนรู้นั้นมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีคุณลักษณะและคุณสมบัติการนำไปใช้แตกต่างกัน รวมทั้งความสามารถในการใช้งานด้วย ในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้นั้นครูผู้สอนต้องคำนึงว่าสื่อที่มีความเหมาะสมในการใช้งานมาน้อยตามคุณสมบัติ ดังที่ อัลบัฆดาดี (อ้างถึงในอิบราฮีม ณรงครักษาเขต, 2546 : 62) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้สื่อการสอนนั้นจะต้องให้สอดคล้องกับนักเรียน ดังนั้นความเหมาะสมและความสอดคล้องของสื่อกับผู้เรียนจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อ ซึ่งหลักเกณฑ์และข้อควรคำนึงในการเลือกใช้สื่อการสอนนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 39 ,หลักสูตอิสลามศึกษาพรีฏออื่นๆ, 2547 : 24) มีดังนี้ คือ

1. มีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายและเนื้อหา
2. ความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ
3. ความถูกต้อง สื่อที่จะใช้นั้นต้องช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจข้อสรุปได้อย่างถูกต้อง
4. ความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา
5. ประสพการณ์ที่ได้รับ สื่อที่จะใช้นั้นต้องช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียน
6. ความเข้าใจ จะต้องช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และให้ข้อมูลที่ถูกต้อง
7. ต้องเหมาะสมกับวัย ระดับชั้นจำนวนนักเรียน ความสามารถ ความสนใจ

รวมทั้งทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน

8. สามารถใช้การได้ มีความทันสมัยและมีคุณภาพทางการผลิตก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้
9. มีความเหมาะสมของและมีความสะดวก กับผู้สอนและผู้เรียนทั้งต่อทัศนคติและทักษะในการใช้งาน
10. สื่อนั้นต้องช่วยให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการ
11. มีความประหยัด คุ่มกับราคาและการลงทุนในการผลิตและการนำมาใช้
12. สื่อนั้นควรช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่นๆที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา
13. ระยะเวลาในการเสนอสื่อการเรียนการสอนต้องมีความเหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สื่อ และเทคโนโลยี การเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน เป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจและเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการด้านสื่อ เทคโนโลยี การเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูอาจารย์ ได้ใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนและพัฒนาการสอนให้หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ถือเป็นบทสรุปที่ให้ความหมายครอบคลุมสำหรับสื่อและเทคโนโลยี การเรียนการสอน

1.2.1.4 ด้านการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา

ความหมายการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนไม่น้อยไปกว่ากิจกรรมทางวิชาการด้านอื่นๆ เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้ทราบถึงแนวทางที่ดำเนินการเพื่อการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนการวางแผนสำหรับการบริหารงานวิชาการใน

รุจิ ภู่อาระ (2551:146) กล่าวว่า Assessment หมายถึง การพิจารณาพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของผู้เรียน หรือกลุ่มของผู้เรียน การพิจารณาดังกล่าว ครูนำมาใช้ตัดสินการเปลี่ยนแปลงของนักเรียน อันเนื่องมาจากการสอนของครู และเพื่อนำมาใช้พิจารณาขยายผลการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ Measurement เป็นส่วนหนึ่งของ Assessment ที่เป็นการวัดเชิงปริมาณเกี่ยวกับความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หรือเกี่ยวกับคุณลักษณะบางประการที่สามารถวัดในเชิงปริมาณได้

ความหมายของ Assessment สามารถวัดผู้เรียนตามธรรมชาติในด้านข้อมูลเชิงคุณภาพได้ เช่น ความสามารถทางคณิตศาสตร์ สามารถวัดได้โดย Measurement (การให้คะแนน) แต่ทักษะทางสังคมที่เพิ่มขึ้นมักจะวัดในเชิงคุณภาพ (การวิจารณ์) ซึ่งเรียกว่าเป็น Assessment การประเมินผล Evaluation เป็นการรวบรวมผลจาก Assessment แต่มีการเพิ่มเติมการตัดสินเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ต้องการในตัวเด็ก จากเหตุผลนี้ Assessment จึงเป็นการกระทำก่อนที่จะมีการประเมินผล ดังนั้นการประเมินผล จึงมุ่งที่จะตัดสินเกี่ยวกับธรรมชาติและ การ

เปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน นอกจากนั้น ยังสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรได้ถ้าจำเป็น เพื่อให้
เกิดความเข้าใจ ความแตกต่างระหว่างการวัดผล (Assessment) และการประเมินผล
(Evaluation) ซึ่งเป็นการให้ความหมายการวัดและประเมินผล

พิชญ์ พงศ์ศรี (2551 :3) การวัดผล (Measurement) หมายถึงการ กำหนดค่า
เป็นตัวเลขหรือเป็นสัญลักษณ์ให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามวิธีการหรือเครื่องมือที่กำหนดให้ ทั้งในเชิง
ปริมาณโดยตรง เช่น การนับจำนวนและความถี่ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือการใช้เครื่องมือทาง
วิทยาศาสตร์ เช่น ตลับเมตร เครื่องชั่งน้ำหนัก เทอร์โมมิเตอร์ วัดส่วนสูง น้ำหนัก อุนทภูมิ ฯลฯ หรือ
ใช้เครื่องมือทางสังคมศาสตร์ เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบไปเก็บ
ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายให้ออกเป็นตัวเลข

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 173) การประเมินผล หมายถึง เป็นกระบวนการวัดอันเกิด
จากการนำข้อมูลในส่วนต่างๆมาเข้าสู่การพิจารณาโดยใช้เครื่องมือที่มีความเที่ยงและสรุปผลอย่างเป็น
ระบบเพื่อหาข้อสรุปในส่วนต่างๆดังนั้นการวัดคือ การค้นพบคุณลักษณะของบุคคลหรือสิ่งต่างๆโดย
ผ่านการที่มีเครื่องมือที่มีเครื่องเหมือนเที่ยงตรงและเหมาะสมสำหรับเรื่องนั้นนั้นให้ได้มาซึ่งผลสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการ
ตัดสินหรือชี้ขาดคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยนำผลมาจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อ
แสดงถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของนักเรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการ
ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

หลักการวัดผลและการประเมินผล

หลักการอิสลามถือว่าการวัดผลและการประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ศรัทธาที่
จะต้องตระหนักในการการตรวจสอบตนเองอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในเรื่องพฤติกรรมหรือความประพฤติ
ปฏิบัติของตนเอง เกี่ยวกับการประพฤติดีและการประพฤดิชั่ว เพราะศาสนาอิสลามเชื่อว่าหลังการ
เสียชีวิต สำหรับมนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการสอบสวนอย่างแน่น ท่านเราะซูล (ช.ล.) ได้กล่าวว่า

((كَلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالْأَمِيرُ رَاعٍ ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ
عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ ، فَكُلُّكُمْ
رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ))¹⁰

ความว่า : “ท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะถูก
สอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน ผู้นำมีหน้าที่ต้อง
รับผิดชอบ สามมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวในบ้าน

¹⁰ หะดีษบันทึก โดยอัลบุคอรี หมายถึง : 893 และมุสลิม, หมายถึง : 1829

ของเขาและภรรยาที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในบ้านของสามี และลูกๆของเขา ดังนั้นท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ และท่านทั้งหลายจะถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน”

การวัดและการประเมินผลทำให้เห็นถึงรายละเอียดด้านต่างๆ เพื่อให้การวัดผลมีน้ำหนักและค่าความเที่ยง ต้องนำผลที่ได้ในด้านต่างๆ มาพิจารณาสรุปหรือประเมินผล การประเมินผลจะมีความถูกต้องหรือความเที่ยงในระดับไหนขึ้นอยู่กับเครื่องมือการวัดเป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าเครื่องมือการวัดมีประสิทธิภาพ ถ้าการเครื่องมือการวัดผลไม่มีความเที่ยงการประเมินผลอาจผิดพลาด ทั้งการวัดผลและการประเมินผลจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก และถือว่าการวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยในทดสอบความรู้ความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่นที่ท่านศาสดาได้ทำการวัดและประเมิน บรรดาเศาะหาบะห์ของท่าน ดังในหะดีษที่ว่า

((أتدرون من المسلم؟ قالوا : الله ورسوله أعلم . قال : المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده . أتدرون من المؤمن؟ قالوا : الله ورسوله أعلم . قال : المؤمن من آمنه المؤمنون على أنفسهم وأموالهم))¹¹

ความว่า “ ท่านเราะซูล (ช.ล.) ได้ถามบรรดาเศาะหาบะฮ์ว่า พวกท่านรู้ไหม ใครคือมุสลิม ? พวกเขาตอบว่า อัลลอฮ์และเราะซูลของพระองค์เท่านั้นที่รู้ ท่านเราะซูล (ช.ล.) กล่าวว่า มุสลิมคือผู้ที่ทำให้มุสลิมปลอดภัยจากลิ้นและมือของเขา ท่านเราะซูล (ช.ล.) ถามต่ออีกว่า พวกท่านรู้ไหมใครคือมุอิมิน ? บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ตอบว่า อัลลอฮ์และเราะซูลของพระองค์เท่านั้นที่รู้ ท่านเราะซูล (ช.ล.) กล่าวว่า มุอิมิน คือ ผู้ที่ทำให้มุอิมินอื่นได้รับการคุ้มครองในชีวิตและทรัพย์สินของเขา”

จากหะดีษข้างต้น ทำให้ถึงการประเมินของท่านศาสดา ได้ทำการวัดความรู้ของเศาะหาบะฮ์ก่อนที่จะดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยการตั้งประโยคคำถามเป็นประโยคแรกก่อนที่จะสอนว่า ผู้ใดคือมุสลิม จากนั้นท่านได้กล่าวว่า มุสลิม คือ ผู้ที่ทำให้บรรดาผู้ที่เป็นมุสลิมได้รับความปลอดภัยหรือห่างไกลจากพิตนะฮ์ จากลิ้นและมือของเขา

¹¹ บันทึกหะดีษ โดย ตริมีซี, 1983 หะดีษหมายเลข 2873

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจในหลักการวัดผลและประเมินผลซึ่งเป็นหลักการที่ท่านเราะชูลได้วางไว้ ให้เห็นถึงวิธีการ คุณลักษณะที่เหมาะสม และความเป็นธรรมชาติของเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินต่อบุคคล เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และงานการเรียนการสอน

3.หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553:167-168) ได้กล่าวถึง หน้าที่ความรับผิดชอบ สำหรับผู้บริหารในด้านการวัดและประเมินผล ดังนี้

1. กำหนดแผนและนโยบายอันเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลในเรื่องดังต่อไปนี้

ก. จัดประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลหรือข้อสอบที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

ข. การกำหนดขอบเขตระยะเวลาที่ใช้ในการสอบ หรือการกำหนดจำนวนครั้งที่สอบและการเก็บผลการสอบแต่ละรอบ

ค. การกำหนดมาตรฐานในการสอบวัดผลการศึกษา

ง. การเตรียมการแบบฟอร์มสำหรับการจัดทำรายงานผลการสอบให้แก่ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบถึงผลการเรียนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน

2. จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องที่ทันสมัยสำหรับการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์ เครื่องโรเนียวดีจิตอล ตลอดจนบุคลากรที่คอยอำนวยความสะดวก

3. ส่งเสริมครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัย อบรมให้ความรู้ทางการวัดและประเมินผล การประชุมเชิงปฏิบัติการ ในด้านเทคนิคการออกข้อสอบ ตลอดจนการจัดทำรายงานผลการสอบในแต่ละภาคการศึกษา

4. ควรมีการประเมินผลการสอน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาหรือแนวทางสำหรับการปรับปรุงแก้ไขในกรณีมีการบกพร่อง หรือกำหนดแนวนโยบายทางในการพัฒนา

5. การจัดสรรห้องสอบ ตารางเวลาของการสอบ และระเบียบข้อปฏิบัติในการสอบและการคุมสอบ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นกระบวนการที่ให้ครูใช้พัฒนาคุณภาพของนักเรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของนักเรียน อีกทั้งยังทำให้ครู อาจารย์ ทราบว่า ผลการสอนของตนเป็นอย่างไรและจะได้แก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

1.2.1.5. ด้านการนิเทศการศึกษา

ความหมายการนิเทศการศึกษา

เมธี ฮังกุ๋ (2554 :10) การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการการทำงานร่วมกันระหว่างครูบริหาร ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและผลการเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน ตลอดจนเป็นกระบวนการในการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนและครูผู้สอนรู้จักช่วยเหลือตัวเองและพัฒนาตัวเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและประประสพผลสำเร็จตามความคาดหวังและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

การนิเทศเป็นการสะท้อนการกระทำของครูผู้สอนว่าทำได้ดีมากน้อยเพียงใด มีหลักเกณฑ์และมาตรฐานการนิเทศจึงเป็นกระบวนการหนึ่งในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ทั้งการเรียนการสอนของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพราะการนิเทศจะทำครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องพัฒนาได้รับคำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมตามความมุ่งหมายที่แท้จริงของการนิเทศ บรรลุตามความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา กล่าวไว้มีดังนี้ (อัญชลี ธรรมะวิธิกุล ,2550)

1. การนิเทศการศึกษาเพื่อการพัฒนางาน หมายถึง การนิเทศที่จัดขึ้นจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนางาน คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีขึ้นโดยมีเป้าหมายเป็น ผลผลิตจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู
2. การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคน หมายถึง การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการ ทำงานร่วมกันกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้งานการเรียนการสอนพัฒนาในทางที่ดีขึ้น
3. การนิเทศการศึกษาเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ หมายถึง การจัดกิจกรรมการ นิเทศที่มุ่งให้กำลังใจแก่ครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการนิเทศ
4. การนิเทศการศึกษาเพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์ หมายถึง การนิเทศการศึกษา เป็นการสร้างการประสานสัมพันธ์ ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ซึ่งเป็นผลมา จากการ ทำงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่ใช่เป็น การทำงานภายใต้การถูกบังคับและคอยตรวจตราหรือคอยจับผิด

การนิเทศต้องเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน หากการนิเทศไม่สามารถสร้างสรรค์ให้งานการเรียนการสอนเป็นไปในทางที่ดีขึ้น การนิเทศศึกษาก็ย่อมไม่ประสพผลสำเร็จ เนื่องจากการนิเทศจะต้องเป็นการสรสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้นิเทศและผู้ถูกนิเทศในเชิงบวก เน้นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบและลักษณะงานที่ปฏิบัติของศึกษานิเทศก์ (2548) ไว้ดังนี้ หน้าที่และความรับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานวิชาการ และงานนิเทศการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานการศึกษา ค้นคว้าทางวิชาการ

และวิเคราะห์ วิจัย ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และปฏิบัติหน้าที่ อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. การนิเทศการศึกษา โดยส่งเสริมให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการงานด้านวิชาการ มีระบบการประกันคุณภาพภายใน ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ได้อย่างมีคุณภาพ

2. ส่งเสริมการศึกษาทางวิชาการ เพื่อจัดทำเป็นคู่มือเอกสารใช้ในการปฏิบัติงานและเผยแพร่ให้ครูได้ใช้ในการพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้

3. การวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวเพื่อการพัฒนางานหลักสูตร การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารงานวิชาการ พัฒนามาตรฐาน และ การประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน และเผยแพร่แก่ผู้บริหาร สถานศึกษา ครูและผู้สนใจทั่วไป

4. การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เพื่อเป็นข้อมูล และสารสนเทศในการวางแผนการนิเทศและพัฒนางานทางวิชาการ

หลักการนิเทศการศึกษา

การนิเทศเป็นหลักประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารการศึกษา ซึ่งหลักการอิสลามได้วางไว้ สำหรับหลักการในการตรวจสอบ สอดส่องตรวจตราเพื่อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้ตระหนักและปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างไม่บกพร่อง ดังที่ปรากฏในโองการ

﴿ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾

ความว่า “แท้จริง อัลลอฮ์นั้น ทรงเป็นผู้สอดส่องเฝ้ามอง การกระทำ ของพวกเจ้าอยู่”

(อันนิซาอ 4:1)

จากอายะฮ์กรูอานที่ได้กล่าวมาข้างต้นท่านอุมร์ อิบนิ คือฎ็อบได้กล่าวอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า

(حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا)

ความว่า “พวกเจ้าจงทบทวนตัวเอง ก่อนที่จะถูกคิดบัญชีหรือ ก่อนที่ถูกทบทวน ให้เราทบทวนตัวเองก่อน”

จากโองการดังกล่าวและคำกล่าวของท่านอุมร์ อิบนิ คือฎ็อบดังกล่าว เป็นการกล่าวถึง หลักการตรวจตรา ตรวจสอบ การประพฤติดุปฏิบัติกิจต่างๆจะอยู่ถูกตรวจสอบ สอดส่อง เพื่อให้ผู้

ปฏิบัติหน้าที่ได้รับการตรวจสอบ ประเมินการปฏิบัติงาน ตระหนักในการปฏิบัติหน้าที่ของตน มีความตื่นตัวและพร้อมที่จะรับการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา

ภาวิตา ธราตรีสุทธิ (2550:190-192) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศ โดยใช้หลักธรรมในการนิเทศ ซึ่งได้กล่าวว่าการประยุกต์หลักกัลยาณมิตร ดังนี้

ประการแรก กระบวนการ การนิเทศต้องสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งผู้นิเทศผู้รับการนิเทศให้เสมือนว่าเป็นการตักเตือนแนะนำชี้แนะให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานการเรียนการสอนในวันพื้นฐานของการสร้างปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวก

ประการที่สอง การนิเทศตามหลักหลักการกัลยาณมิตร สามารถวิเคราะห์จากการข้างต้นดังนี้

1. ผู้นิเทศจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่น่าเคารพนับถือ
2. มีความรู้ความเข้าใจและประพฤติดนในทางที่ดีเป็นผู้ที่สามารถสื่อสารสร้างความเข้าใจและเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีสามารถสร้างความสัมพันธ์ต่อผู้รับการนิเทศได้เป็นอย่างดี

3. มีคุณธรรมจริยธรรมความตั้งใจและความเมตตา มีความจริงใจและใจกว้างนิเทศได้ชัดเจน

ประการที่สาม การจัดลำดับขั้นตอนของการนิเทศในทุกๆระดับชั้นการให้คำปรึกษาหรือแนะนำบนพื้นฐานของวิทย์ปัญญา

ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

เสาวณี ตรีพุทธรัตน์ (2555:108) การนิเทศการศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่จะต้องดำเนินการร่วมกัน ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการศึกษา ปรับปรุงแก้ไขผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การนิเทศเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษา เป็นการสร้างบรรยากาศที่การทำงานร่วมกันของครูในสถานศึกษา หรืออาจเชิญบุคคลจากภายนอกสถานศึกษามาแลกเปลี่ยน ซึ่งการนิเทศการนิเทศควรที่จะเป็นผู้บริหารถือเป็นการติดตามประเมินการเรียนการสอนในทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบมีการวางแผนปรึกษาหารือ โดยมีนักวิชาการกล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศดังนี้

1. การนิเทศของสถานศึกษาซึ่งความต้องการและสภาพปัญหาของแต่ละสถานศึกษามีความจะทำให้การนิเทศสามารถแก้ไขจุดอ่อนและข้อบกพร่องของสถานศึกษา

2. การนิเทศจากศึกษานิเทศอาจมีจำนวนความต้องการของสถานศึกษาจึงจำเป็นจะต้องมีการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ช่วยแก้ไขปัญหาคาราคาเผลนศึกษานิเทศ

3. ช่วยให้ผู้บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความสามารถทักษะและความชำนาญในการนิเทศและถือเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของสถานศึกษาที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อให้ครูผู้สอนเข้าใจถึงเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นไปในทิศทางในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

5. เพื่อเป็นการส่งเสริมและเป็นการสนับสนุนให้ครูผู้สอนรู้จักวิธีการช่วยเหลือระหว่างครูผู้สอนด้วยกันและรู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเองแทนการช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก

สรุป การนิเทศสถานศึกษามีผลทำให้การศึกษาเกิดการพัฒนาและประสบผลสำเร็จ ทางด้านการจัดการการสอน การปฏิบัติงานด้านการจัดการและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ช่วยแก้ไขและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศศึกษา

การนิเทศโดยผู้บริหารการนิเทศการดำเนินการโดยผู้บริหารเป็นการนิเทศบุคลากรภายในสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่โดยผู้บริหารในการจัดบันทึกการสอนหรือกิจกรรมต่างๆของครูผู้สอนในประเด็นสำคัญประเด็นสำคัญที่จะสะท้อนกลับไปยังผู้สอนและงานการเรียนการสอนเพื่อการและแก้ไขหรือพัฒนาโดยผู้บริหารสถานศึกษา

วัชร่า เล่าเรียนดี (5553 :139) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารต่อการนิเทศศึกษา หมายถึง กระบวนการการนิเทศซึ่งผู้บริหารได้ศึกษาติดตามการเรียนการสอนของครูผู้สอนในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมายของการนิเทศโดยผู้บริหารสถานศึกษา วัชร่า เล่าเรียนดี (5553 :2-3) ได้วางแนวทางการนิเทศสำหรับผู้บริหาร

1. การประเมินผลครูผู้สอนในการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้เกิดความน่าสนใจในการปฏิบัติงานการเรียนการสอนและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนของผู้สอน
2. ประพฤติให้เห็นถึงความตระหนักและความเอาใจใส่ของผู้บริหารที่มีต่องานการเรียนการสอนและการพัฒนางานการเรียนการสอนอย่างจริงจัง
3. เพื่อให้ผู้บริหารได้ปฏิบัติหน้าที่การกำกับควบคุมดูแลงานการสอนของครูในสถานศึกษา

4. เพื่อเป็นข้อมูลที่บริหารศึกษาสังเกตจากการนิเทศการเรียนการสอนนำไปประเมินการบริหารงานของตนเองและกำหนดแนวทางหรือกรอบการปรับปรุงแก้ไขงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัชร่า เล่าเรียนดี (5553 :2-3) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะการนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษาดังนี้

1. การนิเทศของผู้บริหารจะต้องอยู่ในรูปแบบเปิดกล่าวคือผู้บริหารจะต้องอยู่ในสถานะผู้ให้คำปรึกษากับครูผู้สอนอย่างเปิดเผยเพื่อลดช่องว่างระหว่างและครูผู้สอนและสังเกตการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนได้รับแนวทางการปรับปรุงพัฒนา

2. การนิเทศของผู้บริหารจะต้องมีการวางแผนกำหนดกรอบเวลาในการนิเทศสะกิดการล้วงหน้ากับครูผู้สอนหรือผู้ปฏิบัติงาน

3. นิเทศควรจะเป็นการศึกษาเรียนรู้ของครูผู้สอนเป็นการเฉพาะกรณี เนื่องจากการสังเกตการสอนหรือการนิเทศของผู้บริหารนั้นไม่ควรใช้เวลาว่างจำนวนบ่อยครั้งดังนั้น การนิเทศควรที่จะประเด็นสำคัญที่ครูผู้สอนมีความสนใจและเป็นปัญหาที่ต้องการได้รับการปรับปรุงแก้ไขบริหารที่ทำหน้าที่การนิเทศจะต้องเน้นและตระหนักในเรื่องดังกล่าวที่นั้นข้อเสนอ ดังนี้

1. ผู้บริหารต้องรู้จักลักษณะความเป็นเฉพาะของวิชานั้นๆ และรูปแบบการสอนที่ครูผู้สอนใช้วิชานั้น

2. ทำการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนว่ามีความสนใจต่อรายวิชานั้นๆ หรือไม่และวิชาที่สอนนั้นมีความน่าสนใจหรือไม่

3. พิจารณาประเด็นหรือพฤติกรรมใดบ้างที่บ่งชี้ถึงให้เห็นว่าผู้เรียนประสบความสำเร็จหรือไม่ในงานการเรียนการสอนและครูผู้สอนได้สอนส่งของรายวิชานั้นๆ หรือไม่ และส่งเสริมให้มีการประเมินผลของนักเรียนเป็นไปอย่างไร

4. ผู้บริหารให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้สอนอย่างไรและนักเรียนแสดงถึงการพัฒนาการเรียนการสอนเป็นอย่างไรและครูผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความสนใจในรายวิชานั้นเพิ่มขึ้นอย่างไร

6. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พาริต เตชะมาหมัด (2550:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานวิชาการดังกล่าว ทั้งรายด้านและโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ยกเว้นงานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และด้านวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน พบว่ามีการดำเนินงานในระดับมาก ปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา พบว่าและขาดคู่มือและเครื่องมือเกี่ยวกับการนิเทศที่ทันสมัย ผู้นิเทศยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการนิเทศงานวิชาการจากปัญหาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะในการแก้ไข คือให้ผู้นิเทศที่มีความชำนาญแนะนำเกี่ยวกับการนิเทศและจัดทำคู่มือที่เหมาะสมและทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ควรมีการอบรมเกี่ยวกับการนิเทศ

มุฮัมมัดนาเซ สามะ (2552:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา และตำแหน่งการปฏิบัติหน้าที่ และที่แตกต่างกัน 3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านการวางแผนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลางและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาและแนวทางการแก้ไข ปัญหาพบว่าปัญหาที่พบมากที่สุดคือด้านสื่อการเรียนการสอน งบประมาณมีไม่เพียงพอในการที่จะผลิตสื่อให้มีความหลากหลาย และทันสมัย ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ ให้มีการอบรมการผลิตสื่อและวิธีการใช้สื่ออย่างถูกวิธีและควรจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องให้เพียงพอต่อความต้องการ

นิลวรรณ วัฒนา (2556:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1) สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี 2) เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการ มีการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการจำแนกตามที่ตั้งโรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน พบว่า มีสภาพการบริหารงานวิชาการโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามสถานภาพ และรูปแบบการจัดชั้นเรียน พบว่า มีสภาพปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการโดยรวมไม่แตกต่างกัน การศึกษาปัญหาพบมากที่สุดด้านบุคลากรขาดความรู้ในการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ บุคลากรขาดทักษะในการปฏิบัติงาน การขาดงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรขาดแคลนบุคลากร มีข้อเสนอแนะ คือ การติดตามอย่างต่อเนื่องโดยศึกษานิเทศก์ การจัดอบรม การระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนมาสนับสนุนการบริหาร และการทำคู่มือการปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตร

อาอิต๊ะ เจ๊ะแหว (2558:บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา สำนักงานการศึกษางานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี 2) เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา สำนักงานการศึกษางานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี 3) เพื่อประมวลข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา สำนักงานการศึกษางานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการด้านหลักสูตรและด้านการวัดผลและประเมินผลมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้และด้านสื่อเทคโนโลยี การเรียนการสอนมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี จำแนกตามตัวแปร อายุ ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุทธนา เกื้อกุล (2560:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดน ภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1.การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มี การปฏิบัติมากที่สุด คือ การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความเหมาะสม ปัญหาที่พบใน ระดับมาก คือ ผู้บริหารและครูไม่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร 2.การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการ เรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัญหาที่พบในระดับมากที่สุด คือ ครูขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย 3) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การจัดทำรายงานการวัดผลการเรียนรู้และการ ออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษา ปัญหาที่พบในระดับมาก คือ โรงเรียนไม่มีคลังเก็บข้อสอบ 4)การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีการ ปฏิบัติมากที่สุด คือการส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน ปัญหาที่พบในระดับ มาก คือ สื่อการสอนไม่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะสื่อการสอนด้านอิสลามศึกษา 5.การนิเทศการศึกษา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ปัญหาที่พบในระดับมาก คือ ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

มูนิเราะห์, สาและอาแระ (2561:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนตามหลักการบริหารจัดการที่ดีในอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบหลักการบริหารจัดการที่ดีในอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส 2.เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนตามหลักการบริหารจัดการที่ดีในอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส และ 3.เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารโรงเรียนตามหลักการบริหารจัดการที่ดีในอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบหลักการบริหารจัดการที่ดีในอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 23 ตัวชี้วัด ได้แก่ หลักอศลาก (หลักคุณธรรม) มี 11 ตัวชี้วัด หลักอบาดะฮฺ (หลักการจงรักภักดีต่ออัลลอฮฺ) มี 6 ตัวชี้วัด และ หลักชูรอ (หลักการมีส่วนร่วม) มี 6 ตัวชี้วัด โดยองค์ประกอบที่ได้ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่น่าเชื่อถือได้ มีความสอดคล้องภายในอยู่ในระดับดีมาก ส่วนสภาพการบริหารโรงเรียนตามหลักการบริหารจัดการที่ดีในอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ทั้ง 3 ด้าน โดยรวมและรายตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารโรงเรียนตามหลักการบริหารจัดการที่ดีในอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา

และประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามขนาดของโรงเรียน มีความแตกต่างกันระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่

ไกรสร สุ่มหล้า (2561:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ขอนแก่นเขต 2 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1. ในภาพรวมการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 2 มีสภาพผลการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำได้ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนและการพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ 2. แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมพบว่า การมีส่วนร่วมมี 6 ขั้นตอน คือ การร่วมปรึกษาหารือ การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ การร่วมติดตามตรวจสอบ การร่วมประเมินผลและการร่วมในการปรับปรุงและพัฒนา ส่วนภารกิจและขอบข่ายงานวิชาการนั้น ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา